

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ДАРГА ГОМБОЖАВЫН
ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ганзоригийн ТЭМҮҮЛЭН

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-25-28, Факс: 32-70-16
E-mail: temuulen@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2023.01.16 № Ч.Х-03/356
танай _____-ны № _____-т

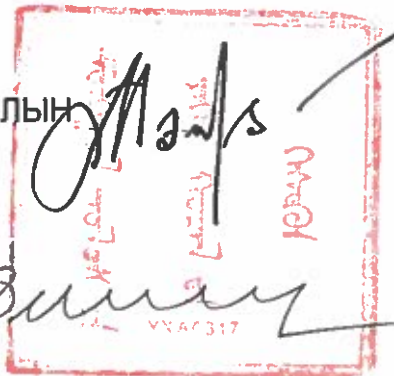
Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1. дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд "Төсвийн тухай" хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцүүлж өгөхийг Танаас хүсье.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Г.ТЭМҮҮЛЭН

А.АДЪЯАСҮРЭН

Ш.АДЪШАА

Н.АЛТАНХУЯГ

С.АМАРСАЙХАН

Г.АМАРТҮВШИН

Ц.АНАНДБАЗАР

П.АНУЖИН

Т.АУБАКИР

Т.АЮУРСАЙХАН

Ё.БААТАРБИЛЭГ

Х.БАДЕЛХАН

000035

Э.БАТ-АМГАЛАН

С.БАТБОЛД

Ж.БАТЖАРГАЛ

Д.БАТЛУТ

Ж.БАТСУУРЬ

Б.БАТТӨМӨР

Э.БАТШУГАР

Б.БАТ-ЭРДЭНЭ

Д.БАТ-ЭРДЭНЭ

Ж.БАТ-ЭРДЭНЭ

Б.БАЯРСАЙХАН

Б.БЕЙСЕН

Х.БОЛОРЧУЛУУН

Х.БУЛГАНТУЯА

С.БЯМБАЦОГТ

Ж.ГАНБААТАР

С.ГАНБААТАР

Д.ГАНБАТ

Г.ГАНБОЛД

Н.ГАНИБАЛ

Х.ГАНХУЯГ

Ц.ДАВААСҮРЭН

Г.ДАМДИННЯМ

Т.ДОРЖХАНД

Б.ДЭЛГЭРСАЙХАН

Б.ЖАВХЛАН

Б.ЖАРГАЛМАА

Г.ЗАНДАНШАТАР

Ц.ИДЭРБАТ

Л.МӨНХБААТАР

Ж.МӨНХБАТ

Ц.МӨНХ-ОРГИЛ

Г.МӨНХЦЭЦЭГ

Ц.МӨНХЦЭЦЭГ

Н.НАРАНБААТАР

Д.ӨНӨРБОЛОР

Х.НЯМБААТАР

С.ОДОНТУЯА

М.ОЮУНЧИМЭГ

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

Б.ПҮРЭВДОРЖ

Ш.РАДНААСЭД

Ц.САНДАГ-ОЧИР

Д.САРАНГЭРЭЛ

Б.САРАНЧИМЭГ

Ж.СҮХБААТАР

Ц.СЭРГЭЛЭН

Д.ТОГТОХСҮРЭН

Ц.ТУВААН

Ч.УНДРАМ

Н.УЧРАЛ

Ч.ХҮРЭЛБААТАР

Д.ЦОГТБААТАР

О.ЦОГТГЭРЭЛ

Ц.ЦЭРЭНПУНЦАГ

Ж.ЧИНБҮРЭН

С.ЧИНЗОРИГ

Б.ЧОЙЖИЛСҮРЭН

Б.ЭНХ-АМГАЛАН

Л.ЭНХ-АМГАЛАН

Б.ЭНХБАЯР

Н.ЭНХБОЛД

Т.ЭНХТҮВШИН

Ж.ЭРДЭНЭБАТ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЕРӨНХИЙ
НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА
Л.ӨЛЗИЙСАЙХАН ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ганзоригийн ТЭМҮҮЛЭН

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-25-28, Факс: 32-70-16
E-mail: temuulen@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2023.01.12 № УИХ-03/274
танай _____-ны № _____-т

**Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
тов тогтоолгох тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд "Төсвийн тухай" хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг санаачлан боловсрууллаа. Хуулийн төсөл, үзэл баримтлал, танилцуулга болон холбогдох материалыг хавсаргав.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйл, 41 дүгээр зүйлийн 41.2 дахь хэсэгт заасны дагуу хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх тов тогтоож өгнө үү.

Хавсралт 57 хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Г.ТЭМҮҮЛЭН

000031

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН
ДАРГА Д.АМАРБАЯСГАЛАН ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Ганзоригийн ТЭМҮҮЛЭН

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-25-28, Факс: 32-70-16
E-mail: temuulen@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2022.11.25 № ЗУП-03/11280

танай _____-ны № _____-т

**Хуулийн төсөлд санал
авах тухай**

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсэгт заасны дагуу "Төсвийн тухай" хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг санаачлан боловсрууллаа. Хуулийн төсөл, үзэл баримтлал, танилцуулга болон холбогдох материалыг хавсралтаар хүргүүлэв.

Боловсруулсан хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Засгийн газрын холбогдох саналыг нэгтгэн ирүүлэхийг Танаас хүсье.

Хавсралт: ~~48~~ хуудас.

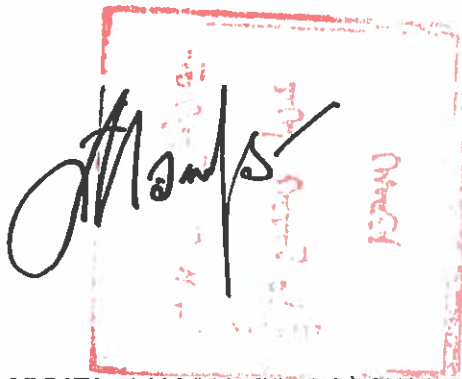
Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Г.ТЭМҮҮЛЭН

000329

**БАТЛАВ.
УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ГИШҮҮН**

Г.ТЭМҮҮЛЭН

**ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Хууль, тогтоолын төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 7 дахь хэсэгт "...Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна, Төрийн санхүү, төсвийн хяналтыг хараат бусаар хэрэгжүүлэх байгууллагын бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно" гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд төсөв, санхүү, улсын эдийн засгийн аюулгүй байдалтай холбоотой дараах зорилт, арга хэмжээг тодорхойлсон. Үүнд: Үзэл баримтлалын 3.2.3.Төсөв, санхүүгийн салбарын аюулгүй байдлыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.3.2.Засгийн газрын авах зээл нь бодит эдийн засгийн салбарт чиглэгдэх бөгөөд эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангасан, зохистой харьцаанд байна. Мөн 3.2.2.Хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлогыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.2.1.Үндэсний хөрөнгө оруулагчдын эдийн засаг дахь хувь, оролцоог нэмэгдүүлэх, хамгаалах бодлого хэрэгжүүлж, бизнесээ өргөжүүлэх, олон улсын тавцанд өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, улмаар улс орны эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжил дэвшилд шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлнэ. 3.2.2.2.Гадаадын аль нэг орноос хийгдэх хөрөнгө оруулалтын хувь, хэмжээг гадаадын нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэгээс хэтрэхгүй байлгах бодлого баримтална. Гадаадын төрийн өмчит компанийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж, стратегийн ач холбогдолтой салбарт хөрш орон, өндөр хөгжилтэй бусад орноос оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тэнцвэртэй байлгах бодлого баримтална. гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Алсын хараа 2050" Монгол Улсын Урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа"-ны "Зорилт 4.1.2.Төсвийн хөрөнгийг эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд чиглүүлсэн, үр ашигтай, хариуцлагатай төсөв, санхүүгийн тогтолцоотой болсон байна", "Зорилт 5.2.4.Бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үйл явцад хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн оролцоо хангагдаж, хамтын ажиллагаа бэхжих нөхцөл бүрдэнэ." гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын хүрээнд Төсвийн хуулийн шинэчлэл хийгдэж, төсвийг харилцаанд баримтлах зарчмыг хуульчилсан байна. Үүнд:

- төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх;
- төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх;
- санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх;
- ил тод байдлыг хангасан байх;
- хариуцлагатай байх зарчмууд болно.

Төсвийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг дүгнэхэд дээрх зарчмын хэрэгжилт бүрэн дүүрэн хэрэгжиж чадахгүй байна. Тухайлбал, төсвийг боловсруулах батлах үйл явцад иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах ажиллагааг Хууль тогтоомжийн хуулиар хязгаарласан нь төсөв ил тод байх зарчим алдагдаж байна. Ил тод бус төсвийн хуулийн хэрэгжилтээс бид хариуцлага тооцох нөхцөл бүрдэхгүй байна.

Төсвийг боловсруулах, батлуулах үйл явц өөрөө үндэслэл тооцоотой байж, Үндсэн хуульд заагдсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байх нөхцөл бүрдэхээр байна. Гэвч, Төсвийн хуулийн шинэчилсэн найруулга хүчин төгөлдөр үйлчилсэн хугацаанаас хойш буюу 2012 оны төсвөөс хойших 10 жилийн хугацаанд нийт төсвийн хууль 10 удаа батлагдах ёстойгоос дотогод хийж, нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар 23 удаа төсвийн хуулийг баталжээ.

Монгол Улс 2012 оноос хойш 2012, 2018, 2019 оныг эс тооцвол бүх онуудад 1-2 удаа төсвөө тодотгож ирсэн нь төсвийн бодлого тогтворгүй, төсвийн тооцоолол бодитой бус байсныг илтгэж байна. Тодруулбал, төсвийн тодотголын батлагдсан он цагийг харуулбал:

- 2012 оны төсөв
- 2013 оны төсөв , 2013.10.25-нд тодотгол 1 удаа
- 2014 онд 2014.05.23, 2014.12.18-нд 2 удаа
- 2015 оны төсөв 2015.01.23, 2015.10.30-нд 2 удаа
- 2016 оны төсөв 2016.09.09-нд 1 удаа
- 2017 оны төсөв 2017.04.14, 2017.10.26-нд 2 удаа
- 2018 онд тодотгоогүй
- 2019 онд тодотгоогүй
- 2020 онд 2020.08.28 1 удаа
- 2021 онд 2021.07.07 1 удаа
- 2022 онд 2022.01.31, 2022.04.29-нд 2 удаа

Төсвийн хуулийн үндэслэл болох дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд өөрчлөлт оруулсан талаарх байдлыг харуулбал:

- 2012 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2011.11.30
- 2013 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2012.10.25
- 2014 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2013.11.14, 2014.05.23
- 2015 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2015.01.23, 2015.10.30
- 2016 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2016.09.09, 2015.11.13
- 2017 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2017.10.26, 2017.04.14
- 2018 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2017.11.14
- 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2018.11.02
- 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2019.11.13, 2020.08.28
- 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2020.11.13, 2021.07.07
- 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2021.11.12, 2022.01.31, 2022.04.29

Монгол Улс 2012-2022 оны хооронд 10 удаа батлах ёстой дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл 30 удаа Улсын их хурлаар хэлэлцэгдэн батлагджээ. Үүнээс үзвэл төсөв тогтвортой, хариуцлагатай, ил тод байх нөхцөл хангалтгүй байна.

Түүнчлэн төсвийг боловсруулах, түүний үндэслэл болох дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, төсвийн тусгай шаардлагыг хэрэгжүүлэх гол үндэслэл болох Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн хэрэгжилтийг ч өөрчлөх нөхцөлийг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар хийж иржээ. Тодруулбал,

Төсвийн хуультай хамт хэрэгжиж эхэлсэн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нийт 13 удаагийн нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсан байна. Уг өөрчлөлтүүдийг хийсэн огноог харуулбал:

- 2021.07.07
- 2017.04.14
- 2017.04.14
- 2016.09.09
- 2016.02.05
- 2015.11.10
- 2015.05.21
- 2015.04.09
- 2015.02.18
- 2015.01.20
- 2012.08.17
- 2011.12.23
- 2011.02.10

Дээрх нөхцөл байдлаас харвал, төсвийн тусгай нөхцөл шаардлагыг төсөв батлах болон тодорхой арга хэмжээний шийдвэр гаргах зорилгоор түр түдгэлзүүлэх зэргээр Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн зорилгыг алдагдуулсан байх эрсдэлтэй гэж сэрдэх үндэслэл бүрдэж байна. Ингэснээр төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх; төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх, санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх, хариуцлагатай байх зарчмууд алдагдах нөхцөл болж байна.

Нөгөө талаас Монгол Улсын жил жилийн төсвийн хууль тогтоомжийг батлуулах явцад үүсдэг хүндрэл нь өрийн тааз, өрийн хэмжээний талаар ихээхэн асуудал яригддаг ч Өрийн удирдлагын хууль тогтоомж болон төсвийн хууль тогтоомжид өрийг хэрхэн үүсгэх бодлогыг яг бодитой тодорхойлоогүй байна. Хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн зохицуулалт нь авсан зээл, тусламжийг хэрхэн үр дүнтэй зарцуулах асуудал ярьдаг ч анх авахдаа ямар зорилгоор өр үүсгэх ёстой талаарх бодлогыг хуульд тодорхой тусгаагүй нь Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг зөрчих нөхцөл болж байна.

Төсвийг төлөвлөх батлуулах асуудал нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд тунхагласан эрх зүйт төрийн тулгуур зарчим ёсоор гүйцэтгэх засаглалын бүрэн эрх хэмжээний асуудал юм. Засаглалын онолын дагуу Засгийн газрын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, түүнээс хариуцлага тооцох эрх бүхий этгээд нь хууль тогтоох эрх хэмжээ бүхий Улсын Их Хурал бөгөөд энэхүү эрх хэмжээний хүрээнд Засгийн газрын боловсруулсан төсөв, гүйцэтгэл зөрүүтэй үед хэрхэн хариуцлага тооцох талаарх хариуцлагатай байх зарчим хуульд тодорхойлогдоогүй байна.

Иймээс ч төсвийг хариуцлагатай байх, бодитой төлөвлөдөг байх, төсвийн төлөвлөлтийг ил тод болгох улмаар төсвийг төлөвлөхөд нөлөөлж буй сөрөг хүчин зүйлсийг арилгах арга хэмжээг авах нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Төсвийн тухай хуульд заасан суурь зарчмууд хангагдана гэж харж байна.

Дээрх үндэслэл шаардлагын хүрээнд Төсвийн тухай хууль болон болон дагалдах бусад хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлага бий болж байна.

Энэхүү хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн ил тод байдлыг хангагдаж, төсвийг хариуцлагатайгаар төлөвлөдөг, батлагдах, захиран зарцуулдаг байх эрх зүйн орчин бүрдэх, улмаар, төсвийн тогтвортой байдлыг хангах нөхцөл бүрдэх юм.

Иймд дээр дурдсан үндэслэл, шаардлагыг харгалзан, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлэх хуулийн төслүүдийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийн зорилго нь төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх, төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх; санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх, хариуцлагатай байх зарчмуудыг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлж, Засгийн газрын боловсруулсан төсвийн төсөлд олон нийтийн оролцоо, хөндлөнгийн хяналт, төрийн аудитын ажиллах механизмыг тодорхой болгоно. Мөн Засгийн газрын шинэчилсэн бүтцийн хүрээнд эдийн засгийн, хөгжлийн сайдын эрхлэх асуудал нэмэгдсэнтэй холбоотой төсвийн төлөвлөлтөд голлох нөлөөлөх макро эдийн засгийн суурь үзүүлэлтийг тодорхойлох дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг боловсруулах чиг үүргийн харьяаллыг хуульд тодорхой болгоно. Түүнчлэн, төсвийг тодотгох асуудалд илүү үндэслэл тооцоотой хариуцлага байх нөхцөл бүрдэнэ.

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1.2 дахь заалтын дагуу өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулна.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх арга хэмжээний санал

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлэх хуулийн төслүүд батлагдсанаар төсвийн ил тод байх, хариуцлагатай байх, төсөв тогтвортой байх зарчмууд хангагдаж, Монгол Улсын төсвийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой, хариуцлагатай байх нөхцөл бүрдэнэ.

Тодруулбал, төсвийн бодлого, төлөвлөлтийг иргэд, олон нийтийн хяналт болон төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл, төрийн аудитын байгууллагын хамтын оролцоо, хяналтаар дүгнэх боломжтой болно. Түүнчлэн Монгол Улсын өрийн удирдлагад баримтлах бодлогыг тодорхой болгож, цаашид зээлийг эдийн засгийн бодит үр ашигтай төслүүдэд зориулж авдаг байх Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал биелэлээ олно.

Эцэст нь төсвийг тодотгох болон төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хялбар өөрчилдөг төсвийн тогтворгүй механизмыг халж, хариуцлагатай байх хуулийн орчин бүрдэнэ.

Дөрөв. Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох хуулийн төслийн талаар

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжид нийцсэн. Уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төрийн аудитын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Өрийн удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ирээдүй өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх тухай хуудийн төсөл болон “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл зэрэг байна.

----oOo----

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 7 дахь хэсэгт "...Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна, Төрийн санхүү, төсвийн хяналтыг хараат бусаар хэрэгжүүлэх байгууллагын бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно;" гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд төсөв, санхүү, улсын эдийн засгийн аюулгүй байдалтай холбоотой дараах зорилт, арга хэмжээг тодорхойлсон. Үүнд: Үзэл баримтлалын 3.2.3.Төсөв, санхүүгийн салбарын аюулгүй байдлыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.3.2.Засгийн газрын авах зээл нь бодит эдийн засгийн салбарт чиглэгдэх бөгөөд эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангасан, зохистой харьцаанд байна. Мөн 3.2.2.Хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлогыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.2.1.Үндэсний хөрөнгө оруулагчдын эдийн засаг дахь хувь, оролцоог нэмэгдүүлэх, хамгаалах бодлого хэрэгжүүлж, бизнесээ өргөжүүлэх, олон улсын тавцанд өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, улмаар улс орны эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжил дэвшилд шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлнэ. 3.2.2.2.Гадаадын аль нэг орноос хийгдэх хөрөнгө оруулалтын хувь, хэмжээг гадаадын нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэгээс хэтрэхгүй байлгах бодлого баримтална. Гадаадын төрийн өмчит компанийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж, стратегийн ач холбогдолтой салбарт хөрш орон, өндөр хөгжилтэй бусад орноос оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тэнцвэртэй байлгах бодлого баримтална. гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Алсын хараа 2050" Монгол Улсын Урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа"-ны "Зорилт 4.1.2.Төсвийн хөрөнгийг эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд чиглүүлсэн, үр ашигтай, хариуцлагатай төсөв, санхүүгийн тогтолцоотой болсон байна", "Зорилт 5.2.4.Бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үйл явцад хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн оролцоо хангагдаж, хамтын ажиллагаа бэхжих нөхцөл бүрдэнэ." гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын хүрээнд Төсвийн хуулийн шинэчлэл хийгдэж, төсвийг харилцаанд баримтлах зарчмыг хуульчилсан байна. Үүнд:

- төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх;
- төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх;
- санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх;
- ил тод байдлыг хангасан байх;
- хариуцлагатай байх зарчмууд болно.

Төсвийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг дүгнэхэд дээрх зарчмын хэрэгжилт бүрэн дүүрэн хэрэгжиж чадахгүй байна. Тухайлбал, төсвийг боловсруулах батлах үйл явцад иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах ажиллагааг Хууль тогтоомжийн хуулиар хязгаарласан нь төсөв ил тод байх зарчим алдагдаж байна. Ил тод бус төсвийн хуулийн хэрэгжилтээс бид хариуцлага тооцох нөхцөл бүрдэхгүй байна.

Төсвийг боловсруулах, батлуулах үйл явц өөрөө үндэслэл тооцоотой байж, Үндсэн хуульд заагдсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байх нөхцөл

бүрдэхээр байна. Гэвч, Төсвийн хуулийн шинэчилсэн найруулга хүчин төгөлдөр үйлчилсэн хугацаанаас хойш буюу 2012 оны төсвөөс хойших 10 жилийн хугацаанд нийт төсвийн хууль 10 удаа батлагдах ёстойгоос дотогод хийж, нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар 23 удаа төсвийн хуулийг баталжээ.

Монгол Улс 2012 оноос хойш 2012, 2018, 2019 оныг эс тооцвол бүх онуудад 1-2 удаа төсвөө тодотгож ирсэн нь төсвийн бодлого тогтворгүй, төсвийн тооцоолол бодитой бус байсныг илтгэж байна. Тодруулбал, төсвийн тодотголын батлагдсан он цагийг харуулбал:

- 2012 оны төсөв
- 2013 оны төсөв 2013.10.25-нд тодотгол 1 удаа
- 2014 онд 2014.05.23, 2014.12.18-нд 2 удаа
- 2015 оны төсөв 2015.01.23, 2015.10.30-нд 2 удаа
- 2016 оны төсөв 2016.09.09-нд 1 удаа
- 2017 оны төсөв 2017.04.14, 2017.10.26-нд 2 удаа
- 2018 онд тодотгоогүй
- 2019 онд тодотгоогүй
- 2020 онд 2020.08.28 1 удаа
- 2021 онд 2021.07.07 1 удаа
- 2022 онд 2022.01.31, 2022.04.29-нд 2 удаа

Төсвийн хуулийн үндэслэл болох дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд өөрчлөлт оруулсан талаарх байдлыг харуулбал:

- 2012 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 201.11.30
- 2013 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2012.10.25
- 2014 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2013.11.14, 2014.05.23
- 2015 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2015.01.23, 2015.10.30
- 2016 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2016.09.09, 2015.11.13
- 2017 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2017.10.26, 2017.04.14
- 2018 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2017.11.14
- 2019 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2018.11.02
- 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2019.11.13, 2020.08.28
- 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2020.11.13, 2021.07.07
- 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд 2021.11.12, 2022.01.31, 2022.04.29

Монгол Улс 2012-2022 оны хооронд 10 удаа батлах ёстой дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл 30 удаа Улсын их хурлаар хэлэлцэгдэн батлагджээ. Эндээс төсөв тогтвортой, хариуцлагатай, ил тод байдлыг хангахгүй гэдгийг бэлэн харахаар байна.

Түүнчлэн төсвийг боловсруулах, түүний үндэслэл болох дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, төсвийн тусгай шаардлагыг хэрэгжүүлэх гол үндэслэл болох Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн хэрэгжилтийг ч өөрчлөх нөхцөлийг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар хийж иржээ. Тодруулбал, Төсвийн хуультай хамт хэрэгжиж эхэлсэн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нийт 13 удаагийн нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсан байна. Уг өөрчлөлтүүдийг хийсэн огноог харуулбал:

- 2021.07.07
- 2017.04.14
- 2017.04.14
- 2016.09.09
- 2016.02.05

- 2015.11.10
- 2015.05.21
- 2015.04.09
- 2015.02.18
- 2015.01.20
- 2012.08.17
- 2011.12.23
- 2011.02.10

Дээрх нөхцөл байдлаас харвал, төсвийн тусгай нөхцөл шаардлагыг төсөв батлах болон тодорхой арга хэмжээний шийдвэр гаргах зорилгоор түр түдгэлзүүлэх зэргээр Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн зорилгыг алдагдуулсан байх эрсдэлтэй гэж сэрдэх үндэслэл бүрдэж байна. Ингэснээр төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх, төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх, санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх, хариуцлагатай байх зарчмууд алдагдах нөхцөл болж байна.

Нөгөө талаас Монгол Улсын жил жилийн төсвийн хууль тогтоомжийг батлуулах явцад үүсдэг хүндрэл нь өрийн тааз, өрийн хэмжээний талаар ихээхэн асуудал яригддаг ч Өрийн удирдлагын хууль тогтоомж болон төсвийн хууль тогтоомжид өрийг хэрхэн үүсгэх бодлогыг яг бодитой тодорхойлоогүй байна. Хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн зохицуулалт нь авсан зээл, тусламжийг хэрхэн үр дүнтэй зарцуулах асуудал ярьдаг ч анх авахдаа ямар зорилгоор өр үүсгэх ёстой талаарх бодлогыг хуульд тодорхой тусгаагүй нь Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг зөрчих нөхцөл болж байна.

Төсвийг төлөвлөх батлуулах асуудал нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд тунхагласан эрх зүйт төрийн тулгуур зарчим ёсоор гүйцэтгэх засаглалын бүрэн эрх хэмжээний асуудал юм. Засаглалын онолын дагуу Засгийн газрын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, түүнээс хариуцлага тооцох эрх бүхий этгээд нь хууль тогтоох эрх хэмжээ бүхий Улсын Их Хурал бөгөөд энэхүү эрх хэмжээний хүрээнд Засгийн газрын боловсруулсан төсөв, гүйцэтгэл зөрүүтэй үед хэрхэн хариуцлага тооцох талаарх хариуцлагатай байх зарчим хуульд тодорхойлогдоогүй байна.

Иймээс ч төсвийг хариуцлагатай байх, бодитой төлөвлөдөг байх, төсвийн төлөвлөлтийг ил тод болгох улмаар төсвийг төлөвлөхөд нөлөөлж буй сөрөг хүчин зүйлсийг арилгах арга хэмжээг авах нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Төсвийн тухай хуульд заасан суурь зарчмууд хангагдана.

Дээрх үндэслэл шаардлагын хүрээнд Төсвийн тухай хууль болон дагалдах бусад хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлага бий болж байна.

Энэхүү хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн ил тод байдлыг хангагдаж, төсвийг хариуцлагатайгаар төлөвлөдөг, батлагдах, захиран зарцуулдаг байх эрх зүйн орчин бүрдэх, улмаар, төсвийн тогтвортой байдлыг хангах нөхцөл бүрдэх юм.

Олон нийтээс санал авахаар цахим хуудсанд байршуулсан хэдий ч тодорхой санал ирүүлээгүй болно.

Иймд дээр дурдсан үндэслэл, шаардлагыг харгалзан, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

----oOo----

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/4 дүгээр зүйлийн 4.1.57 дахь заалт:

“4.1.57. “Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл” гэж Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 16^{1.1}-т заасныг.”

2/8 дугаар зүйлийн 8.1.1¹ дэх заалт:

“8.1.1¹. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг боловсруулахад ашиглах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалын тооцоог хийж, жил бүрийн 3 дугаар сарын 15-ны дотор санхүү, төсвийн болон эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх.”

3/8 дугаар зүйлийн 8.4.7¹ дэх заалт:

“8.4.7¹. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл төсвийн төслийн талаарх дүгнэлтийг Улсын Их Хуралд жил бүрийн 9 дүгээр сарын 20-нд хүргүүлж, нийтэд мэдээлнэ;”

4/10 дугаар зүйлийн 10.5 дахь хэсэг:

“10.5. Энэ хуулийн 10.1.13-т заасан төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнахад төслийн кодыг үндэслэн төрийн болон орон нутгийн өмчид бүртгэж, төсвийн төлөвлөлтөд тусгана.

5/11 дүгээр зүйлийн 11.2 дахь хэсэг:

11.2. Монгол Улсын шадар сайд бөгөөд эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн төсвийн удирдлагын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

11.2.1. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс ирүүлсэн макро эдийн засгийн тооцоонд үндэслэн боловсруулсан дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэх;

6/12 дугаар зүйлийн 12.3 дахь хэсэг:

“12.3.Эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага төсвийн удирдлагын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

12.3.1.дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, түүнд тусгах эдийн засаг, төсвийн таамаглалыг боловсруулах;

7/24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсэг:

“24.7.Төсвийн хөрөнгө, төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрд ногдох хөрөнгийг Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуулийн 3.1.1, 3.1.2-т заасан нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдөр, тэдгээртэй адилтгах аливаа өдөрлөг, ойн баярт зориулж зарцуулахыг хориглоно”

8/27 дугаар зүйлийн 27.1.10 дахь заалт:

“27.1.10.тухайн жилийн төсвийн төсөлд төсвийн тогтворжуулалтын сан болон ирээдүйн өв сангийн дансны үлдэгдэлийн мэдээллийг тусгасан байх ”

9/28 дугаар зүйлийн 28.3.12

“28.3.12.олон нийтээр хэлэлцүүлсэн санал.”

10/28¹ дүгээр зүйл:

“28¹ дугаар зүйл.Төсвийг төсөл боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангах

28¹.1.Тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулахад олон нийтийн оролцоог дараах байдлаар хангана:

28¹.1.1.төсвийн төсөл боловсруулахад олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах;

28¹.1.2.байнгын ажиллагаатай санал авах цахим хуудас, шуурхай утас ажиллуулах.

28¹.2.Энэ хуулийн 28¹.1.1-д заасан хэлэлцүүлгийг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага жил бүрийн 3, 8 дугаар сард багтаан дараах журмаар зохион байгуулна:

28¹.2.1.иргэд, иргэний нийгмийн байгууллага, энэ хуулийн 10.2-т заасан Зөвлөл, төрийн аудитын байгууллага болон хэлэлцүүлгийн асуудалтай холбоотой асуудал эрхэлсэн төсвийн ерөнхийлөн захирагч, түүний эрхлэх асуудлын хүрээний агентлаг, төсвийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан, санхүү, төсвийн асуудал хариуцсан холбогдох албан тушаалтныг оролцуулсан байх;

28¹.2.2.хэлэлцүүлгийг нийгмийн халамж, эрүүл мэнд, дэд бүтэц, байгаль орчин зэрэг салбар бүрээр явуулах;

28¹.2.3.хэлэлцүүлгээс гарсан эдийн засгийн үр ашигтай, нийгмийн ач холбогдол бүхий, зардал бууруулах зэрэг шинжтэй саналыг нэгтгэн эрэмбэлж, тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулахад тусгах;

28¹.3.Энэ зүйлээр зохицуулсан харилцаа нь төсвийн тодотголын төсөл боловсруулахад мөн адил хамаарна.

28¹.4.Эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, түүний нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг боловсруулахад олон нийтийн хэлэлцүүлгийг 3 дугаар сард багтаан энэ хуулийн 28¹.1-д заасан журмаар зохион байгуулна.

28¹.5.Төсвийн төсөл, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийн талаарх олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах журмыг Засгийн газар батална.

11/29¹ дүгээр зүйлийн 29¹.2.6 дахь заалт:

“29¹.2.6.олон нийтээр хэлэлцүүлсэн байх.”

12/29¹дүгээр зүйлийн 29¹.5 дахь хэсэг:

“29¹.5.Улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийн төслийг Засгийн газар, Улсын Их Хурлаар хэлэлцэх явцад зохион байгуулах олон нийтийн хэлэлцүүлэгт салбарын мэргэжилтнүүд, эрдэмтэн судлаачид, иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллийг оролцуулсан байна.”

13/32 дугаар зүйлийн 32.2.22 дахь заалт:

“32.2.22.энэ хуулийн 28¹.2.3-т заасны дагуу хэлэлцүүлгээс гарсан саналыг тухайн жилийн төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төсөлд хэрхэн шийдвэрлэсэн талаар танилцуулгад тусгана.”

14/32 дугаар зүйлийн 32.3 дахь хэсэг:

“32.3.Энэ хуулийн 32.2.16-д заасан алдагдал санхүүжүүлэх санал нь дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлтэй нийцсэн байх бөгөөд түүнийг санхүүжүүлэх эх үүсвэр, хугацааг тодорхой тусгасан байна.”

15/70 дугаар зүйлийн 70.2, 70.3, 70.4, 70.5 дахь хэсэг:

“70.2.Энэ хуулийн 28¹.2, 28¹.3-д заасныг гүйцэтгэх удирдлага болон холбогдох албан тушаалтан мөрдөж ажиллаагүй нь тогтоогдсон бол ажлаас халах үндэслэл болно.

70.3.Хууль зөрчсөн үйлдэл нь гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжтэй бол холбогдох хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

70.4.Төсвийн ерөнхийлөн захирагч тухайн жилийн төсвийн тухай хуульд заасан зардлыг хэтрүүлсэн, ангилал зөрүүлсэн, зориулалт бусаар ашигласан бол тухайн эрхэлж буй албан тушаалаас чөлөөлөх үндэслэл болно.

70.5.Төсвийн ерөнхийлөн захирагч, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага төсвийн төслийг боловсруулж, батлуулахдаа үндэслэлгүй тоо мэдээнд тулгуурлан батлуулсан нь төсвийн гүйцэтгэлээр тогтоогдсон бол уг албан тушаалтныг албан тушаалаас чөлөөлөх үндэслэл болно.”

2 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.13 дахь заалтын “төсөл, арга хэмжээг” гэсний дараа “бүртгэх, кодлох,” гэж 29 дүгээр зүйлийн 29.3.5 дахь заалтын “арга хэмжээг” гэсний дараа “хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар тооцож” гэж, 27 дугаар зүйлийн 27.1.2 дахь заалт, 32 дугаар зүйлийн 32.2.1 дэх заалтын “макро” гэсний өмнө “Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан” гэж, 27 дугаар зүйлийн 27.4.1 дэх заалтын “шийдвэрийн” гэсний дараа “талаарх холбогдох этгээдийн” гэж, 28 дугаар зүйлийн 28.4 дэх хэсгийн “28.3.8” гэсний дараа “, 28.3.12” гэж, 33 дугаар зүйлийн 33.2.6 дахь заалтын “санхүүжилтийн эх үүсвэрээр” гэсний дараа “анхны төсөвт өртөг, код” гэж, 55 дугаар зүйлийн 55.4.2 дахь заалтын “ирэх” гэсний өмнө “Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан” тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1, 8.4.3, 8.4.4, 28 дугаар зүйлийн 28.2 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/8 дугаар зүйлийн 8.1.1.дэх заалт:

“8.1.1.санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Стратегийн баримт бичгийн төслийг, эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын дүн шинжилгээ, тооцоонд үндэслэн боловсруулж, жил бүрийн 4 дүгээр сарын 15-ны дотор Засгийн газарт хүргүүлэх;”

2/8 дугаар зүйлийн 8.4.3 дахь заалт:

“8.4.3.төсвийн ерөнхийлөн захирагч жилийн төсвийн саналаа, шаардлагатай тохиолдолд Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл тухайн жилийн төсөвт баримтлах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийг тус тус боловсруулж жил бүрийн 7 дугаар сарын 25-ны дотор санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, төрийн аудитын байгууллага, Улсын Их Хуралд хүргүүлж, нийтэд ил тод мэдээлнэ;”

3/8 дугаар зүйлийн 8.4.4 дэх заалт:

“8.4.4.санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 8.4.3-т заасан жилийн төсвийн саналыг холбогдох макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтэд тулгуурлан нэгтгэн боловсруулж, хөгжлийн бодлогын баримт бичигт нийцсэн эсэхэд эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар хянуулж, жил бүрийн 8 дугаар сарын 15-ны дотор Засгийн газарт өргөн мэдүүлж, нийтэд ил тод мэдээлнэ;”

4/28 дугаар зүйлийн 28.2 дахь хэсэг:

“28.2.Төсвийн ерөнхийлөн захирагч улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгуулах төсөл, арга хэмжээний саналыг дараах журмаар боловсруулж, эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ:

28.2.1.улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгуулах төсөл, арга хэмжээний саналыг санал боловсруулах бүх шатанд олон нийтэд хэлэлцүүлсэн байна;

28.2.2.улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийн төсөлд орон нутгийн иргэдийн саналыг авсан байна;”

4 дүгээр зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.1 дэх заалтын “25-ны” гэснийг “10-ны” гэж, 8.4.2 дахь заалтын “8 дугаар сарын 01-ний” гэснийг “07 дугаар сарын 20-ны” гэж, 8.4.3 дахь заалтын “8 дугаар сарын 15-ны” гэснийг “07 дугаар сарын 25-ны” гэж, 8.4.5 дахь заалтын “10 дугаар сарын 1-ний дотор” гэснийг “9 дүгээр сарын 01-ний дотор Төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлж,” гэж, 8.4.7 дахь заалтын “10 дугаар сарын 15-ны дотор хүргүүлэх” гэснийг “9 дүгээр сарын 25-нд хүргүүлж, нийтэд мэдээлэх” гэж, 8.4.8 дахь заалтын “хэлэлцэн жил бүрийн” гэснийг “жил бүрийн намрын ээлжит чуулган эхлэх өдрөөс эхлэн хэлэлцэн” гэж, 28 дугаар зүйлийн 28.2, 28.3, 28.4, 28.6 дахь хэсэг, 29 дүгээр зүйлийн 28.1 дэх хэсгийн “үндэсний хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны” гэснийг “эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв” тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1 дэх заалтын “дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл,” гэснийг хассугай.

6 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.1 дэх хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Гарын үсэг

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

НИЙТИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.1 дэх заалтын “төсөл” гэсний дараа “, Төсвийн тухай хуулийн 8.4.3-т заасан төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн жилийн төсвийн санал, Төсвийн тухай хуулийн 54.5.4-т заасан мэдээлэл ” гэж, 8.4.15 дахь заалтын “хөрөнгө оруулалт,” гэсний дараа “түүний хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр, арга хэмжээ бүрийг кодоор,” 8.7 дахь хэсгийн “Энэ хуулийн” гэсний дараа “8.4.1-д заасан мэдээллийг төсвийн ерөнхийлөн захирагчид,” гэж тус тус нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2.1 дэх заалтын “олон” гэсний өмнө “зээлийн хэлэлцээр батлахаас бусад” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл.Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.8 дахь хэсгийн “12.2-т” гэснийг “12.2.1, 12.2.4-12.2.24-т” гэж өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ
ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай 75¹ дүгээр зүйл нэмсүгэй:

“75¹ дүгээр зүйл.Зээлийн ерөнхий нөхцөлийн талаарх олон улсын гэрээ байгуулах санал, гэрээний төслийг Улсын Их Хуралтай урьдчилан зөвшилцөх

75¹.1.Гадаад улс, олон улсын байгууллага, гадаад улсын болон олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагаас авах зээлийн ерөнхий нөхцөлийн талаарх олон улсын гэрээний тухайд гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрийг Эдийн засгийн байнгын хороо урьдчилан хэлэлцэж санал, дүгнэлтээ Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд хүргүүлнэ.

75¹.2.Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хамтарсан хуралдаанаар олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэр, холбогдох баримт бичгийг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай, Өрийн удирдлагын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагад нийцүүлэн хэлэлцэнэ.

75¹.3.Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хамтарсан хуралдаанаар олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрт дараах нөхцөлийг тусгасан эсэхийг хянан хэлэлцэнэ.

75¹.3.1.тухайн зээлийн зориулалт нь ;

75¹.3.2.зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг хөгжлийн зорилтот хөтөлбөртэй нийцсэн эсэх;

75¹.3.3.Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 12.1.5-д заасан төсөл, арга хэмжээ нь эдийн засгийн бодит өсөлтийг нэмэгдүүлэх;

75¹.3.4.тухайн зээлийн хэмжээ төсвийн тусгай шаардлагын тогтоосон хэмжээнд нөлөөлөхгүй байх.

75¹.4.Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хамтарсан хуралдаанд олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, эсхүл тухайн олон улсын гэрээгээр зохицуулах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн танилцуулна.

75¹.5.Олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний төсөл, эх бичвэртэй холбогдуулан гишүүд асуулт асууж, үг хэлж болно.

75¹.6.Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хамтарсан хуралдаанаар олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрийн талаар ил санал хураалт явуулж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар дараах санал, дүгнэлтийн аль нэгийг гаргана:

75¹.6.1.олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрийг бүхэлд нь зөвшөөрч, олон улсын гэрээнд гарын үсэг зурах эрхийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газарт олгох;

75¹.6.2.баталсан буюу жинхэлсэн олон талт гэрээний эх бичвэрээс бусад олон улсын гэрээний төсөлтэй холбогдуулан зарчмын шинжтэй тодорхой засвар, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санал, дүгнэлтийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газарт хүргүүлэх;

75¹.6.3.олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрийг дэмжээгүй бол шалтгааныг тайлбарласан санал, дүгнэлтийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газарт хүргүүлэх.

75¹.7.Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын санал, эсхүл олон улсын гэрээний агуулга, ач холбогдлыг харгалзан Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хамтарсан хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн зөвшилцөхөөр шийдвэрлэж болно.

75¹.8.Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газар энэ хуулийн 75¹.6.2-т заасан Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хамтарсан хуралдаанаас гаргасан санал, дүгнэлтийн дагуу олон улсын гэрээний төсөлд засвар, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлаар олон улсын гэрээний нөгөө тал, эсхүл бусад талтай хэлэлцээ хийж, хэлэлцээний үр дүнг олон улсын гэрээний шинэчилсэн төслийн хамт Улсын Их Хуралд зөвшилцөхөөр дахин ирүүлнэ.

75¹.9.Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газар энэ хуулийн 75¹.6.3-т заасан Төсвийн болон Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хамтарсан хуралдаанаас гаргасан санал, дүгнэлтэд дурдсан шалтгааныг арилгасан бол олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний шинэчилсэн төслийг Улсын Их Хуралд зөвшилцөхөөр ирүүлж болно.

75¹.10.Энэ хуулийн 75¹.7-т заасны дагуу хэлэлцүүлсэн олон улсын гэрээ байгуулах санал, олон улсын гэрээний төсөл, эсхүл эх бичвэрийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн гишүүдийн олонхын саналаар энэ хуулийн 75¹.6.1, 75¹.6.2, 75¹.6.3-т заасан шийдвэрийн аль нэгийг гаргана.”

2 дугаар зүйл.Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 75 дугаар зүйлийн 75.3.1 дэх заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

3 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 29.3.3 дахь заалт нэмсүгэй:

"29.3.3.сүүлийн 6 хүртэл жилийн хугацаанд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлд гишүүнээр ажиллаж байгаагүй."

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, СУМ, ДҮҮРГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 28.3.3 дахь заалт нэмсүгэй:

“28.3.3.сүүлийн 6 хүртэл жилийн хугацаанд Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлд гишүүнээр ажиллаж байгаагүй.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ӨРИЙН УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Өрийн удирдлагын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах заалт нэмсүгэй:

1/6 дугаар зүйлийн 6.2.5 дахь заалт:

"6.2.5.Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 12.1.5-д заасан зориулалтаар хийх Засгийн газар, орон нутгийн зээллэг, Засгийн газрын өрийн баталгаа нь эдийн засгийн бодит үр өгөөж өгөх боломжтой байх."

2/6 дугаар зүйлийн 6.4.6, 6.4.7, 6.4.8 дахь заалт:

"6.4.6.төсөл, арга хэмжээг тогтоосон хугацаанд, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх;
6.4.7.санхүү, төсвийн зохистой, үр ашигтай удирдлагыг хэрэгжүүлэх.
6.4.8.энэ хуулийн 24.2-т зааснаас бусад зардал, үр өгөөжийн тооцооллыг хийж, үр ашигтай төслийг санхүүжүүлж, зардлын хяналтыг хэрэгжүүлэх."

3/6 дугаар зүйлийн 6.5.3, 6.5.4 дэх заалт:

"6.5.3.хуульд өөрөөр заагаагүй бол Монгол Улсын Засгийн газраас гадаад улс, олон улсын байгууллага болон банк санхүүгийн байгууллагаас зээл авах аливаа хэлэлцээр хийх, үзэглэх, батлах, соёрхон батлах үйл явцыг тухай бүр нийтэд ил тод мэдээллэх;

6.5.4.Монгол Улс шинээр зээл авах, зээлийн хэлэлцээрт нэмэлт өөрчлөлт оруулах бүрт зээлийн нийт хэмжээ, эргэн төлөх хуваарь, хүү, зээлийн зориулалт зэрэг мэдээллийг нэгтгэсэн байдлаар тухай бүр нийтэд мэдээллэх."

4/6 дугаар зүйлийн 6.6.6 дахь заалт:

"6.6.6.үйл ажиллагааны шуурхай, хариуцлагатай, тогтвортой байдлыг хангах."

5/13 дугаар зүйлийн 13.2.5 дахь заалт:

"13.2.5.энэ хуулийн 12.1.5-д заасан зориулалтаар үүсгэх өрийн зориулалт, хэмжээ, өрийн багцын бүтэц, эргэн төлөх чадвар, эрсдэлийг зээлийн хэлэлцээрийн нийт хугацаагаар тодорхойлж, удирдан зохицуулах."

6/13 дугаар зүйлийн 13.3 дахь хэсэг:

“13.3.Энэ хуулийн 13.1-д заасан макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийг Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс тодорхойлсон байна.”

7/18 дугаар зүйлийн 18.5.8 дахь заалт:

“18.5.8.эдийн засгийн бодит өр өгөөж өгөх төсөл, арга хэмжээ байх нь холбогдох тооцоо судалгаагаар нотлогдсон байх.”

8/18 дугаар зүйлийн 18.11 дэх хэсэг:

“18.11.Энэ хуулийн 18.5.8-д заасан эдийн засгийн бодит үр өгөөжийн тооцоолол хийх аргачлалыг Монгол Улсын шадар сайд, эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.”

2 дугаар зүйл.Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.2.3 дахь заалтын “дунд” гэсний дараа “, урт” гэж нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.5.1 дэх заалтын “тогтоосон хугацаанд” гэснийг “дэлгэрэнгүй мэдээллийг улирал тутам” гэж өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨРИЙН АУДИТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төрийн аудитын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг нэмсүгэй:

1/8 дугаар зүйлийн 8.8 дахь хэсэг:

“8.8.Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн аудитын тайланд Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд хийсэн аудитын үр дүнг төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хүрэх үр дүнгийн үзүүлэлттэй харьцуулан тусгана.”

2/11 дүгээр зүйлийн 11.3.4 дэх заалт:

“11.3.4.төрийн аудитын байгууллагын аудитын сэдэвт санал авах хугацаанд иргэд, олон нийтээс ирүүлсэн санал;”

3/20 дугаар зүйлийн зүйлийн 20.5 дахь хэсэг:

“20.5.Шалгагдагч этгээд болон холбогдох бусад албан тушаалтан нь энэ хуулийн 20.2-т заасан зөвлөмжийн мөрөөр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг аудитын тайланг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор төрийн аудитын байгууллагад ирүүлнэ.

4/37 дугаар зүйлийн 37.6 дахь хэсэг:

“37.6.Энэ хуулийн 11.3.4-т заасан саналыг аудитын сэдвийг батлахад тусгасан эсэх талаарх үндэслэл, тайлбарыг Төрийн аудитын байгууллагын цахим хуудсаар иргэд, олон нийтэд ил тод мэдээлнэ.”

2 дугаар зүйл. Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.2 дахь заалтын “Улсын Их Хурал” гэсний дараа “, Засгийн газар” гэж, 42 дугаар зүйлийн 42.2 дахь хэсгийн “татгалзсан” гэсний дараа “,энэ хуулийн 20.5-д заасан төлөвлөгөөг ирүүлээгүй” гэж, 42.3 дахь хэсгийн “ногдуулах” гэсний дараа “, албан тушаалаас чөлөөлөх” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.2 дахь заалтын “өргөн мэдүүлсэн” гэснийг “өргөн мэдүүлэх” гэж, 37 дугаар зүйлийн 37.2 дахь хэсгийн “аудитын тайланг” гэснийг “, аудитын тайлан, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг” гэж, 42 дугаар зүйлийн 42.4 дэх хэсгийн “ногдуулахад” гэснийг “ногдуулах, албан тушаалаас чөлөөлөхөд” гэж өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨСВИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/6 дугаар зүйлийн 6.4, 6.5 дахь хэсэг:

"6.4.Энэ хуулийн 6.1.2-т заасан тусгай шаардлагыг 2025 оны төсвийн жил хүртэл, 6.1.4-т заасан тусгай шаардлагыг 2024 оны төсвийн жил хүртэл үе шаттай хэрэгжүүлж болно.

6.5.Энэ хуулийн 6.1.2, 6.1.4-т заасан тусгай шаардлагын доод хэмжээг бууруулахыг, энэ 6.4-т заасан эцсийн хугацааг сунгахыг хориглоно."

2/7 дугаар зүйлийн 7.5, 7.6, 7.7 дахь хэсэг:

"7.5.Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, түүний нэмэлт, өөрчлөлтийг баталснаас хойш 3 сараас доошгүй хугацаанд төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төслийг өргөн мэдүүлэх, батлахыг хориглоно.

7.6.Давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас гамшиг бүхий нөхцөл байдал бий болж төсөв болон төсвийн тодотгол батлах бол энэ хуулийн 7.5-д заасан хязгаарлалт хамаарахгүй.

7.7.Төсвийн тусгай шаардлагыг өөрчлөх, хэрэгжих нөхцөл, хугацаанд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хэлэлцэх Улсын Их Хурлын байнгын хорооны хуралдаан болон нэгдсэн чуулганд нийт гишүүн хүрэлцэн ирсэн бол хуралдааныг хүчинтэйд тооцно."

3/12 дугаар зүйлийн 12.4 дэх хэсэг:

"12.4.Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл боловсруулахад ашиглах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалыг боловсруулахад хэрэглэсэн аргачлал, тооцооны үндэслэл зэргийг тодорхой гаргаж, энэ хуульд заасан холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

4/16¹ дүгээр зүйл:

16¹ дүгээр зүйл. Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл

16¹.1.Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын жилийн төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төсөл, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн

төсөл, Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлийн төслийг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нийцсэн эсэх, төсөв, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангасан эсэх, улсын төсөвт үзүүлэх нөлөөлөл, ачааллын талаар судалгаа, шинжилгээ хийж, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах болон төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл боловсруулахад баримтлах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөллийг боловсруулах үүрэг бүхий Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл /цаашид "зөвлөл" гэх/-ийг Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны дэргэд байгуулан ажиллуулна.

16¹.2.Зөвлөл нь 7 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд Төсвийн байнгын хороо хариуцсан ажлын албанаас нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар хүн нэг бүрээр шалгаруулж, Төсвийн байнгын хороо энэ хуульд заасан журмын дагуу томилж, чөлөөлнө.

16¹.3.Зөвлөлийн дарга, гишүүн нь дараахь шаардлагыг хангасан байна:

16¹.3.1.эдийн засаг, санхүүгийн чиглэлээр магистр болон түүнээс дээш боловсролын зэрэгтэй байх;

16¹.3.2.сүүлийн зургаан жилийн хугацаанд улс төрийн намын гишүүнчлэлгүй, улс төрийн идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулаагүй байх;

16¹.3.3.зөвлөлийн гишүүнээс чөлөөгдсөнөөс хойш 6 жилийн хугацаанд улс төрийн аливаа сонгуульд нэр дэвшихгүй байх;

16¹.3.4.зээл, батлан даалт, баталгааны гэрээгээр хугацаа хэтэрсэн өргүй байх;

16¹.3.5.хувь хүний ёс зүй болон нэр хүнд нь Зөвлөлийн үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөхгүй байх;

16¹.3.6.эдийн засаг, санхүүгийн чиглэлээр эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил хийж, олон улсад нэр хүнд бүхий эрдэм, шинжилгээ судалгааны сэтгүүлд нийтлүүлсэн байх эсхүл эдийн засаг, төсөв, мөнгөний бодлого, санхүү, татварын чиглэлээр мэргэжлээрээ 10-аас доошгүй жил ажилласан туршлагатай байх;

16¹.3.7.Зөвлөлийн дарга, гишүүн нь төсвийн байгууллагад шууд болон шууд бус хэлбэрээр зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэхгүй;

16¹.4.Зөвлөлийн дарга, гишүүнийг сонгон шалгаруулах, томилоход дараах журмыг баримтална:

16¹.4.1.Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороо 45-ээс доошгүй хоногийн өмнө Зөвлөлийн гишүүнийг сонгон шалгаруулах тухай зарыг олон нийтийн хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан нийтэд мэдээлнэ;

16¹.4.2.энэ хуулийн 16¹.3-т заасан шаардлагыг хангасан иргэн сонгон шалгаруулалтын зар олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр зарлагдсанаас хойш 30 хоногийн дотор нэр дэвших хүсэлтээ Төсвийн байнгын хороонд ирүүлнэ;

16¹.4.3.Төсвийн байнгын хороо ажлын хэсэг байгуулж энэ хуулийн 16¹.4.1-д хугацаанд багтаан сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулна;

16¹.4.4.ажлын хэсэг сонгон шалгаруулалтын үр дүнгийн талаар сонсгол зохион байгуулж хамгийн өндөр үнэлэмж авсан иргэнийг Зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж томилох саналаа Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлнэ.

16¹.4.5.энэ хуульд заасан журмын дагуу явуулсан нэр дэвшигчийн сонсголын тайлан гарсанаас хойш ажлын таван өдрийн дотор тухайн тайлан, нэр дэвшигчийн танилцуулгыг Төсвийн байнгын хороогоор хэлэлцэж, хамгийн олон санал авсан нэр дэвшигчийг томилох санал, дүгнэлт гаргах бөгөөд уг санал, дүгнэлтэд сонсголын тайлангийн агуулгыг өөрчлөхгүйгээр тусгана. Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг нэгдсэн хуралдаанд ажлын гурван өдрийн дотор танилцуулна.

16¹.4.6.Төсвийн байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд гишүүд ажлын хэсэг болон нэр дэвшигчээс асуулт асууж, үг хэлж болно.

16¹.4.7.нэгдсэн хуралдаанд нэр дэвшигчийн талаар санал хураалт явуулахгүй.

16¹.4.8.нэгдсэн хуралдаанд нэр дэвшигчийг танилцуулснаар Төсвийн байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын санал авсан нэр дэвшигчийг Зөвлөлийн гишүүнээр томилно.

16¹.5.Энэ хуулийн 16¹.4.5-д заасан эхний нэр дэвшигчийг Төсвийн байнгын хороогоор хэлэлцэх явцад нэр дэвшигч олонхын санал аваагүй тохиолдолд сонгон шалгаруулалтын явцад дараагийн нэр дэвшигчийг энэ хуульд заасан журмын дагуу Төсвийн байнгын хороогоор хэлэлцүүлнэ.

16¹.6.энэ хуулийн 16¹.5-д зааснаар дараагийн нэр дэвшигч нь байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон олонхын санал аваагүй бол Төсвийн байнгын хороо сонгон шалгаруулалтыг 14 хоногийн дотор зохион байгуулж хамгийн өндөр үнэлэмж авсан иргэнийг нэр дэвшүүлэх бөгөөд өмнө нь олонхын санал аваагүй нэр дэвшигчийг дахин нэр дэвшүүлэхгүй.

16¹.7.Зөвлөлийн гишүүд нь даргаа олонхын саналаар 2 жилийн хугацаагаар сонгож, чөлөөлнө. Зөвлөлийн даргыг нэг удаа улируулан сонгож болно.

16¹.8.Зөвлөлийн гишүүнийг дараахь тохиолдолд хугацаанаас нь өмнө Төсвийн байнгын хорооны шийдвэрээр Зөвлөлөөс чөлөөлнө:

16¹.8.1.өөр ажилд томилогдон ажиллах болсон;

16¹.8.2.өөрийн хүсэлтээр чөлөөлөгдөх хүсэлт гаргасан;

16¹.8.3.гэмт хэрэг үйлдсэн нь тогтоогдсон, шүүхийн шийтгэх тогтоол гарсан;

16¹.8.4.энэ хуульд заасан зөвлөлийн гишүүний шаардлагыг хангахгүй болсон.

16¹.8.5.хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн алба хаах насны дээд хязгаарт хүрсэн;

16¹.8.6.энэ хуульд заасан чиг үүргээ биелүүлээгүй эсхүл биелүүлэх чадамжгүй болох нь тогтоогдсон бол.

16¹.9.Зөвлөлийн үйл ажиллагаанд мэргэжил, арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төсөл, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийн тооцооллыг хянах, макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн тооцоолол хийхэд туслах чиг үүрэг бүхий төсвийн судалгааны нэгжийг Төсвийн байнгын хорооны харьяанд ажиллуулна.

16¹.10.Зөвлөлийн санал, дүгнэлт, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх, гишүүдийн ажиллах нөхцөлтэй холбогдсон харилцааг холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулна.

16¹.11.Зөвлөлийн дарга, гишүүдийн цалингийн хэмжээг тогтоох итгэлцүүрийг Улсын Их Хурал батална.

16¹.12.Зөвлөлийн үйл ажиллагааны хэлбэр, зөвлөлөөс санал, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, зөвлөлийн дарга, гишүүнд нэр дэвших, томилох, чөлөөлөх, сонгон шалгаруулах, зөвлөлийн өдөр тутмын үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах журмыг Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны тогтоолоор баталж мөрдүүлнэ.

2 дугаар зүйл.Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.2 дахь заалтын "нийцүүлэн" гэсний дараа "Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөлөлд үндэслэн" гэж, 11 дүгээр зүйлийн гарчиг, 11.1 дэх хэсгийн "төсвийн" гэсний дараа "болон эдийн засаг, хөгжлийн" гэж нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.8 дахь хэсгийн 24.8.2 дахь заалтын “зээлийн” гэснийг “зээл, тусламжийн” гэж, мөн зүйлийн 24.11 дэх хэсгийн 24.11.7 дахь заалтын “хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламжийн” гэснийг “хөрөнгө оруулалтын” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.3 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“8.3.Энэ хуулийн 8.1-д заасан Сангийн данснаас Ерөнхий сайд ажлын таван өдрийн дотор Корпорацийн Монгол банкин дахь дансанд шилжүүлнэ.”

2 дугаар зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.5 дахь хэсгийн “санхүү төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнээс” гэснийг “Ерөнхий сайдаас” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсгийн “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний” гэснийг “Ерөнхий сайдын” гэж, 9.3 дахь хэсэг, 10 дугаар зүйлийн 10.4, 10.5, 10.6, 10.10, 13 дугаар зүйлийн 13.5, 14 дүгээр зүйлийн 14.1, 15 дугаар зүйлийн 15.1, 15.6, 15.8, 15.9, 15.11.4, 15.11.5, 15.12, 16 дугаар зүйлийн 16.3, 17 дугаар зүйлийн 17.1.3, 20 дугаар зүйлийн 20.5, 20.7, 20.12, 21 дүгээр зүйлийн 21.2, 21.3, 26 дугаар зүйлийн 26.1, 26.2, 28 дугаар зүйлийн 28.5, 28.7, 29 дүгээр зүйлийн 29.1.2, 29.3, 30 дугаар зүйлийн 30.1.2, 30.2 дахь хэсгийн “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэснийг “Ерөнхий сайд” гэж, 10.7, 10.8, 11 дүгээр зүйлийн 11.3, 15 дугаар зүйлийн 15.11.6, 15.11.8, 16 дугаар зүйлийн 16.2.1, 16.2.2, 20 дугаар зүйлийн 20.6, 22 дугаар зүйлийн 22.1.10, 28 дугаар зүйлийн 28.4, 28.6 дахь хэсэг “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнд” гэснийг “Ерөнхий сайдад” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 11.1, 22 дугаар зүйлийн 22.1.2 дахь заалтын “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй” гэснийг “Ерөнхий сайдтай” гэж, 14 дүгээр зүйлийн гарчиг, 15 дугаар зүйлийн 15.5.3, 15.7, 16 дугаар зүйлийн 16.1, 16.2.3, 17 дугаар зүйлийн 17.1.5, 21 дүгээр зүйлийн 21.5.2, 21.5.4, 25 дугаар зүйлийн 25.14.4, 24.15.5 дахь заалтын “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний” гэснийг “Ерөнхий сайдын” гэж, 16 дугаар зүйлийн 16.4.3 дахь заалтын “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнээс” гэснийг “Ерөнхий сайдаас” гэж, 17 дугаар зүйлийн 17.1.2 дахь заалтын “санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнийг” гэснийг “Ерөнхий сайдыг” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 5, 16, 21 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай хэсэг нэмсүгэй:

1/5 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Төрийн өөрийн өмчийг зориулалт бусаар захиран зарцуулах, нийгмийн шинжтэй төсөл арга хэмжээнд зарцуулах, хандив, тусламж зэргээр аливаа хэлбэрээр бусдад шилжүүлэхийг хориглох бөгөөд энэхүү хориглолтыг зөрчсөн эрх бүхий этгээдийг албан тушаалаас чөлөөлж, учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлнэ.

2/16 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг:

“3.Аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газрын хөрөнгөөр хандив, тусламж, нийгмийн шинжтэй үйл ажиллагаа, төсвийн алдагдал нөхөх зэрэг аливаа хөтөлбөр, арга хэмжээг санхүүжүүлэхийг хориглоно.”;

3/21 дүгээр зүйлийн 21 дэх хэсэг:

“21.Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн хөрөнгөөр хандив, тусламж, нийгмийн шинжтэй үйл ажиллагаа, төсвийн алдагдал нөхөх зэрэг аливаа хөтөлбөр, арга хэмжээг санхүүжүүлэхийг хориглоно.”

2 дугаар зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 79 дүгээр зүйлийн “эрх эдэлнэ.” гэснийг “эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.” гэж өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1дэх заалтын “үл хөдлөх” гэснийг хассугай.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төсөлд баримтлах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийг 2025 оныг хүртэлх хугацаанд эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулна.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төсвийн тухай хуульд, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2023 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Дугаар...

Улаанбаатар
хот

**Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт
оруулах тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. "Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүрэм батлах тухай" Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 83 дугаар тогтоолын тэмдэглэх хэсгийн "43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх" гэснийг "5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 16¹.4 дэх" гэж, мөн тогтоолын хавсралтаар баталсан "Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүрэм"-ийн Есдүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсгийн "Төсвийн байнгын хороо" гэснийг "Улсын Их Хурал" гэж, 9.2.3 дахь заалтын "гэж Байнгын хороо үзвэл, Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхын саналаар" гэснийг "бол" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2. "Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүрэм батлах тухай" Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 83 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүрэм"-ийн Наймдугаар зүйл, Есдүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

Гарын үсэг

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНДАЛТ СУДАЛГАА

НЭГ. Асуудалд дүн шинжилгээ хийх

Асуудлын хамрах хүрээ

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаарх тандалт судалгаа шинжилгээг хийсэн.

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулахтай холбогдуулан иргэдээс гаргасан санал, тухайн салбарын судлаачдын хүсэлт зэргийг судалж энэхүү судалгааг хийсэн болно.

Эрх зүйн зохицуулалтын талаар:

- Тухайн асуудлаар эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй этгээдүүд:
Монгол Улсын нийт иргэн, хуулийн этгээдүүдийн эрх ашиг хөндөгдөж байна.
- Тухайн асуудал үүссэн шалтгаан, нөхцөл
Монгол Улсын төсвийн бодлого, төлөвлөлтийг нарийвчлан зохицуулж, одоо үүсээд буй зохицуулалтагүй хийдэлтэй асуудлыг хуульчлах шаардлагатай. Энэ хүрээнд төсвийн ил тод байх, хариуцлагатай байх, тогтвортой байх зарчим алдагдаж буйг өөрчлөх, хариуцлагын механизмыг хуульчлах шаардлагатай болсон.
Цаашид Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төрийн аудитын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Өрийн удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ирээдүй өв сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх тухай хуулийн төсөл болон “Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

ХОЁР. Асуудлыг шийдвэрлэх зорилго

2.1. Гол зорилго, зорилт

Энэхүү үнэлгээний тайлангийн нэгд заасан асуудлыг шийдвэрлэх хэрэгцээ шаардлага урган гарч байгаатай холбогдуулан Аргачлалын 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх ерөнхий зорилгыг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар төсвийн ил тод байдлыг хангах, хариуцлагатай байх, төсөв тогтвортой байх зарчмыг хэрэгжүүлж, төсвийг иж бүрнээр үнэн зөв төлөвлөх, буруу төлөвлөсөн бол хариуцлага тооцох төсөв, төсвийн хүрээний мэдэгдлийн уялдаа хамаарлыг Засгийн газрын чиг үүргийн хүрээнд хуульчлах нөхцөл бүрдэнэ.

ГУРАВ. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд, тэдгээрийн харьцуулалт

3.1. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд

Энэхүү үнэлгээний тайлангийн Нэгд заасан асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой хувилбаруудыг тогтоож, Аргачлалын 5-д заасны дагуу “зорилгод хүрэх байдал” буюу Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулах замаар нийгэм дээрх бэрхшээлийг арилгах зорилгоор шийдлийг сонгох хувилбарыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.3 дахь заалт, Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалд тус тус заасны дагуу Хуулийн төсөл боловсруулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Асуудалд дүн шинжилгээ хийх явцад хуулийг батлахгүйгээр асуудлыг шийдвэрлэх гарцуудын талаар тодорхой судалгаанууд хийгдсэн.

- “Тэг” хувилбар буюу хуулийн төсөл боловсруулахаас татгалзах. Энэ тохиолдолд өнөөгийн мөрдөж буй эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд зохицуулалт байх боловч одоо үүсч буй хэрэгцээ шаардлагыг хангах боломжгүй байна. Улмаар төсөв, төсвийн хүрээний мэдэгдлийг ямар уялдаа бодлогогүйгээр төлөвлөх, түүний төлөө хүлээх хариуцлагын механизм байхгүй байна. Хуулийн төслийг боловсруулахгүй байх нь үүсч буй хүндрэлийг шийдвэрлэх боломжгүйд хүрэхээр байна.

- Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх. Уг асуудал нь хуулиар шууд зохицуулагдах харилцаа учир хуулийн төсөл боловсруулах шаардлагатай.

- Зах зээлийн механизмаар төрөөс зохицуулалт хийх. Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх. Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх буюу шууд мөнгөн хэлбэрийн дэмжлэг үзүүлэх аргаар зохицуулах боломжгүй юм. Энэ нь зарчим буюу бодлого төлөвлөх, хэрэгжилтийг хангах процессын зохицуулалт болно.

- Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх. Төсөв боловсруулах асуудал нь Үндсэн хуулийн дагуу Засгийн газрын бүрэн бэрх, батлах асуудал нь УИХ-ын бүрэн эрх тул бусад этгээдээр гүйцэтгүүлэх боломжгүй харилцаа юм.

- Захиргааны шийдвэр гаргах. Үндсэн хуульд зааснаар төсөв, төсвийн хүрээний мэдэгдэл болон төсвийн тусгай үаардлагыг хуулиар тогтоож өгсөн бөгөөд уг харилцааг хуулиар зохицуулах зайлшгүй шаардлагатай учир захиргааны шийдвэр гаргах арга замаар шийдвэрлэх боломжгүй юм.

- Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасны дагуу хуулийн төсөл батлах замаар шийдвэрлэх боломжтой юм.

3.2. Зохицуулалтын хувилбаруудын эерэг болон сөрөг талыг харьцуулсан тухай

Зорилгод хүрэх байдал: Зорилгод хүрэх байдлыг өмнө хийгдсэн судалгаа, санал асуулга, ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээдүүд болон салбарын мэргэжилтнүүдийн санал зэргийг үндэслэн тодорхойллоо.

Тэг хувилбарыг сонгосноор тухайн асуудал шийдвэрлэгдэхгүй орхигдох сөрөг талтай.

Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх хувилбарыг сонгосноор тухайн харилцааг зохицуулах боломжгүй тул уг хувилбарыг сонгох боломжгүй байна.

Зах зээлийн механизмаар төрөөс зохицуулалт хийх. Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх хувилбарыг сонгосноор төрөөс санхүүгийн интервенц хийх буюу шууд мөнгөн хэлбэрийн дэмжлэг үзүүлэх аргаар зохицуулах боломжгүй юм.

Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх хувилбарыг сонгосноор боломжгүй бөгөөд хуульд заасны дагуу төрийн байгууллага өөрөө хариуцан гүйцэтгэх шаардлагатай.

Захиргааны шийдвэр гаргах хувилбар сонгосноор бүрэн хэрэгжилтийг хангах боломжгүй юм.

Зардал, үр өгөөжийн харьцаа: Хуулийн төсөл баталснаар нэмэлт зардал гарахгүй тул зардлын тооцоо хийх шаардлагагүй.

3.3. Хамгийн үр дүнтэй хувилбарын тухай

Энэхүү тандан судалгааг хийх явцад зохицуулалтын нэг л хувилбар буюу хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулах хувилбарыг сонгон авсан болно. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5.1-т заасны дагуу хуулийн төсөл боловсруулан хуулийн төсөл батлах замаар шийдвэрлэх боломжтой гэж үзсэн.

ДӨРӨВ. Зохицуулалтын хувилбарын үр нөлөөний талаар

Аргачлалын 5.5-т заасны дагуу хуулийн төсөл боловсруулах нэг хувилбарыг сонгосон ба үүнтэй холбогдуулан сонгосон нэг хувилбарын үр нөлөөг Аргачлалын 6-д заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн гаргалаа.

4.1. Хүний эрх, нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

4.1.1. Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 7 дахь хэсэгт "...Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна, Төрийн санхүү, төсвийн хяналтыг хараат бусаар хэрэгжүүлэх байгууллагын бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно" гэж, Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд төсөв, санхүү, улсын эдийн засгийн аюулгүй байдалтай холбоотой дараах зорилт, арга хэмжээг тодорхойлсон. Үүнд: Үзэл баримтлалын 3.2.3.Төсөв, санхүүгийн салбарын аюулгүй байдлыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.3.2.Засгийн газрын авах зээл нь бодит эдийн засгийн салбарт чиглэгдэх бөгөөд эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангасан, зохистой харьцаанд байна. Мөн 3.2.2.Хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлогыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.2.1.Үндэсний хөрөнгө оруулагчдын эдийн засаг дахь хувь, оролцоог нэмэгдүүлэх, хамгаалах бодлого хэрэгжүүлж, бизнесээ өргөжүүлэх, олон улсын тавцанд өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, улмаар улс орны эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжил дэвшилд шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлнэ. 3.2.2.2.Гадаадын аль нэг орноос хийгдэх хөрөнгө оруулалтын хувь, хэмжээг гадаадын нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэгээс хэтрэхгүй байлгах бодлого баримтална.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Алсын хараа 2050" Монгол Улсын Урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа"-ны "Зорилт 4.1.2.Төсвийн хөрөнгийг эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд чиглүүлсэн, үр ашигтай, хариуцлагатай төсөв, санхүүгийн тогтолцоотой болсон байна", "Зорилт 5.2.4.Бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үйл явцад хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн оролцоо хангагдаж, хамтын ажиллагаа бэхжих нөхцөл бүрдэнэ." гэж тус тус заасны дагуу уялдуулан боловсруулна.

Хуулийн төсөл боловсруулах хувилбар нь хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж байгаа нь Аргачлалын 6.2-т заасан хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөөний суурь асуултын хариулт /Хавсралт хүснэгт 1/-аас харагдаж байна.

4.1.2. Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө

Улсын төсөвт өөрчлөлт орохгүй бөгөөд бусад захиргааны байгууллага хуулийн этгээдэд ачаалал үүсгэхгүй нь Аргачлалын 6.2-т заасан эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөний суурь асуултын хариулт /Хавсралт хүснэгт 2/-оос харагдаж байна.

4.1.3. Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө

Хуулийн төсөл боловсруулах хувилбарын хувьд Аргачлалын 6.2-т заасан нийгэмд үзүүлэх үр нөлөөний суурь асуултын хариулт /Хавсралт хүснэгт 3/-аас харахад нийгэмд үзүүлэх ямар нэг сөрөг үр нөлөө байхгүй ба иргэдэд эергээр нөлөөлөхөөр байна.

4.1.4. Байгаль орчинд үзүүлэх нөлөө

Аргачлалын 6.2-т заасан байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөний суурь асуултын хариулт /Хавсралт-4/-аас харахад хуулийн төсөл боловсруулах хувилбар нь байгаль орчинд ямар нэгэн шууд болон шууд бус сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байна.

4.2. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа эсэх талаар

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн зарчим, зохицуулалтын хүрээнд нийцүүлэн хуулийн өөрчлөлтийн төсөл боловсруулагдсан болно. Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын нийт гэрээтэй тогтоолын төслийн агуулга нь зөрчилдсөн зүйл байхгүй болно.

ЗУРГАА. ЗӨВЛӨМЖ

Аргачлалын 9-д заасны дагуу энэхүү үнэлгээний тайлангийн 5 дахь хэсгийн “Зохицуулалтын хувилбаруудыг харьцуулсан дүгнэлт”, Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн нийгмийн хэрэгцээ, шаардлага болон Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуульд нийцүүлж, нийгмийн харилцаанд үүсэж байгаа нөхцөл байдлыг сайжруулах зорилгын хүрээнд дараах зөвлөмжийг боловсрууллаа.

- Улс орны эрх ашигт нийцэж байх тул нэн яаралтай хууль боловсруулах хэрэгцээ шаардлагатай
- Төсөвтэй холбоотой харилцааг зохицуулж буй холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу уялдуулан боловсруулах

**ХҮНИЙ ЭРХ, ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГЭМ, БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ
ҮР НӨЛӨӨНИЙ ТАНДАЛТЫН СУДАЛГАА
ХҮНИЙ ЭРХЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ**

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж байгаа эсэх	1.1.Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх		
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.1.3.Тодорхой эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг сайжруулах зорилгоор авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ бол олон улсын болон үндэсний хууль тогтоомжид заасан хүний эрхийн хэм хэмжээтэй нийцэж байгаа эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.Оролцоог хангах		
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцоо боломжийг бүрдүүлсэн эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.2.Зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал, хариуцлага		
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхүүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, хүний эрхийг хамгаалах механизмийн талаар НҮБ-аас өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Монгол Улсын нэгдэн орсон Олон улсын гэрээнд аливаа байдлаар харшлаагүй бөгөөд хүний эрхийг хамгаалахад чиглэгдэж байна.
1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй	
2.Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1.Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах тохиолдолд энэ нь хууль ёсны ашиг сонирхолд нийцсэн эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн хязгаарлалт тогтоохгүй
3.Эрх агуулагч	3.1.Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй.
	3.2.Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн байдлаар ялгаж тодорхойлоогүй
	3.3.Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх		
	3.4. Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх (хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй)	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4. Үүрэг хүлээгч	4.1. Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Төр үүрэг хүлээнэ
5. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1. Жендэрийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Үгүй	Уг тогтоолд жендэрийн эрх хөндөгдөхгүй болно.
	5.2. Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Үгүй	Уг тогтоолд жендэрийн эрх хөндөгдөхгүй болно.

ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Дэлхийн зах зээлд дээр өрсөлдөх чадвар	1.1.Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Дэлхийн зах зээлд дээрх таагүй нөлөөллийг Монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	2.1.Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөрөгдлийг бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1.Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсч захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

6.Инноваци болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	10.3.Инфляц нэмэгдэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Олон улсын гэрээ, хэлэлцээртэй нийцнэ.

НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Үгүй	Шинээр ажлын байр бий болохгүй
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхтгол бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1.Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1.Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Усны нөөц	4.1.Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Хөрсний бохирдол	5.1.Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Газрын ашиглалт	6.1.Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Нөхөн сэргээгдэх/нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1.Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхийг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ

НЭГ.ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/-ийн төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр хуулийн 3 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”-д /цаашид “аргачлал” гэх/ заасны дагуу үнэлсэн болно.

Хуулийн төслийг аргачлалд заасны дагуу дараах үе шаттай хийлээ:

- Ерөнхий зүйл
- Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох
- Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох
- Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтээс 3 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- Зорилгод хүрэх байдал
- Ойлгомжтой байдал
- Харилцан уялдаа зэрэг болно.

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зорилго нь үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж буй байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь хуулийн төслийн зорилгод хүрэх боломжтой эсэхийг үнэллээ.

Энэхүү үнэлгээг хийхдээ хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хуулийн төслийн зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн, мөн түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ, зохицуулалтыг сонгож авсан болно.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь боловсруулалтын хувьд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйл болон Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг, түүнчлэн хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүд хуулийг ойлгож хэрэглэх, хэрэгжүүлэх боломжтой байдлаар боловсруулагдсан эсэхийг шалгахын тулд хуулийн төслийг бүхэлд нь сонгон авлаа.

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь Үндсэн хууль холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

ГУРАВ.УРЬДЧИЛАН СОНГОСОН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үр нөлөөг үнэлэхэд хамруулах хэсэг, түүнийг шалгах хэрэгслийг хүснэгтийн дагуу тогтоолоо. Үүнд:

Д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1.	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлд нь	Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилтыг хангах эсэхэд дүн шинжилгээ хийх
2	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийн зохицуулалтыг бүрэлд нь	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйл, хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах
3.	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл бүхэлд нь	Хуулийн төслийн уялдаа холбоог Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгуудаар шалгах

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

3.1. “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилт, зохицуулалтууд нь нийцэж байгаа эсэхэд дүн шинжилгээ хийх үүднээс хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, үзэл баримтлал болон хуулийн төслийн зорилт, түүнийг хангахад чиглэсэн зохицуулалтуудыг харьцуулах байдлаар дүн шинжилгээ хийлээ. Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд:

“Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 7 дахь хэсэгт “...Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна, Төрийн санхүү, төсвийн хяналтыг хараат бусаар хэрэгжүүлэх байгууллагын бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно” гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд төсөв, санхүү, улсын эдийн засгийн аюулгүй байдалтай холбоотой дараах зорилт, арга хэмжээг тодорхойлсон. Үүнд: Үзэл баримтлалын 3.2.3.Төсөв, санхүүгийн салбарын аюулгүй байдлыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.3.2.Засгийн газрын авах зээл нь бодит эдийн засгийн салбарт чиглэгдэх бөгөөд эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангасан, зохистой харьцаанд байна. Мөн 3.2.2.Хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлогыг хангах зорилтын хүрээнд 3.2.2.1.Үндэсний хөрөнгө оруулагчдын эдийн засаг дахь хувь, оролцоог нэмэгдүүлэх, хамгаалах бодлого хэрэгжүүлж, бизнесээ өргөжүүлэх, олон улсын тавцанд өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, улмаар улс орны эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжил дэвшилд шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлнэ. 3.2.2.2.Гадаадын аль нэг орноос хийгдэх хөрөнгө оруулалтын хувь, хэмжээг гадаадын нийт хөрөнгө оруулалтын гуравны нэгээс хэтрэхгүй байлгах бодлого баримтална. Гадаадын төрийн өмчит компанийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж, стратегийн ач холбогдолтой салбарт хөрш орон, өндөр хөгжилтэй бусад орноос оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тэнцвэртэй байлгах бодлого баримтална. гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын Урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны “Зорилт 4.1.2.Төсвийн хөрөнгийг эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд чиглүүлсэн, үр ашигтай, хариуцлагатай төсөв, санхүүгийн тогтолцоотой болсон байна”, “Зорилт 5.2.4.Бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үйл явцад хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн оролцоо хангагдаж, хамтын ажиллагаа бэхжих нөхцөл бүрдэнэ.” гэж тус тус заасан. Монгол Улсын Үндсэн хууль,

Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын хүрээнд Төсвийн хуулийн шинэчлэл хийгдэж, төсвийг харилцаанд баримтлах зарчмыг хуульчилсан байна. Үүнд:

- төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх;
- төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх;
- санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх;
- ил тод байдлыг хангасан байх;
- хариуцлагатай байх зарчмууд болно.

Төсвийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг дүгнэхэд дээрх зарчмын хэрэгжилт бүрэн дүүрэн хэрэгжиж чадахгүй байна. Тухайлбал, төсвийг боловсруулах батлах үйл явцад иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах ажиллагааг Хууль тогтоомжийн хуулиар хязгаарласан нь төсөв ил тод байх зарчим алдагдаж байна.

Төсвийг боловсруулах, батлуулах үйл явц өөрөө үндэслэл тооцоотой байж, Үндсэн хуульд заагдсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байх нөхцөл бүрдэхээр байна. Гэвч, Төсвийн хуулийн шинэчилсэн найруулга хүчин төгөлдөр үйлчилсэн хугацаанаас хойш буюу 2012 оны төсвөөс хойших 10 жилийн хугацаанд нийт төсвийн хууль 10 удаа батлагдах ёстойгоос дотогод хийж, нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар 23 удаа төсвийн хуулийг баталжээ.

Монгол Улс 2012 оноос хойш 2012, 2018, 2019 оныг эс тооцвол бүх онуудад 1-2 удаа төсвөө тодотгож ирсэн нь төсвийн бодлого тогтворгүй, төсвийн тооцоолол бодитой бус байсныг илтгэж байна.

Монгол Улс 2012-2022 оны хооронд 10 удаа батлах ёстой дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл 30 удаа Улсын их хурлаар хэлэлцэгдэн батлагджээ. Эндээс төсөв тогтвортой, хариуцлагатай, ил тод байна уу? Гэдгийг бэлхэн харахаар байна.

Түүнчлэн төсвийг боловсруулах, түүний үндэслэл болох дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, төсвийн тусгай шаардлагыг хэрэгжүүлэх гол үндэслэл болох Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн хэрэгжилтийг ч өөрчлөх нөхцөлийг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар хийж иржээ. Тодруулбал, Төсвийн хуультай хамт хэрэгжиж эхэлсэн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нийт 13 удаагийн нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсан байна. Уг өөрчлөлтүүдийг хийсэн огноог харуулбал:

Дээрх нөхцөл байдлаас харвал, төсвийн тусгай нөхцөл шаардлагыг төсөв батлах болон тодорхой арга хэмжээний шийдвэр гаргах зорилгоор түр түдгэлзүүлэх зэргээр Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн зорилгыг алдагдуулсан байх эрсдэлтэй гэж сэрдэх үндэслэл бүрдэж байна. Ингэснээр төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх; төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх; санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх; хариуцлагатай байх зарчмууд алдагдах нөхцөл болж байна.

Нөгөө талаас Монгол Улсын жил жилийн төсвийн хууль тогтоомжийг батлуулах явцад үүсдэг хүндрэл нь өрийн тааз, өрийн хэмжээний талаар ихээхэн асуудал яригддаг ч Өрийн удирдлагын хууль тогтоомж болон төсвийн хууль тогтоомжид өрийг хэрхэн үүсгэх бодлогыг яг бодитой тодорхойлоогүй байна. Хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн зохицуулалт нь авсан зээл, тусламжийг хэрхэн үр дүнтэй зарцуулах асуудал ярьдаг ч анх авахдаа ямар зорилгоор өр үүсгэх ёстой талаарх бодлогыг хуульд тодорхой тусгаагүй нь Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг зөрчих нөхцөл болж байна.

Төсвийг төлөвлөх батлуулах асуудал нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд тунхагласан эрх зүйт төрийн тулгуур зарчим ёсоор гүйцэтгэх засаглалын бүрэн эрх хэмжээний асуудал юм. Засаглалын онолын дагуу Засгийн газрын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, түүнээс хариуцлага тооцох эрх бүхий этгээд нь хууль тогтоох эрх хэмжээ бүхий Улсын Их Хурал бөгөөд энэхүү эрх хэмжээний хүрээнд Засгийн газрын боловсруулсан төсөв, гүйцэтгэл зөрүүтэй үед хэрхэн хариуцлага тооцох талаарх хариуцлагатай байх зарчим хуульд тодорхойлогдоогүй байна.

Иймээс ч төсвийг хариуцлагатай байх, бодитой төлөвлөдөг байх, төсвийн төлөвлөлтийг ил тод болгох улмаар төсвийг төлөвлөхөд нөлөөлж буй сөрөг хүчин зүйлсийг арилгах арга хэмжээг авах нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Төсвийн тухай хуульд заасан суурь зарчмууд хангагдана гэж харж байна.

Дээрх үндэслэл шаардлагын хүрээнд Төсвийн тухай хууль болон болон дагалдах бусад хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлага бий болж байна.

Аливаа хуулийн зохицуулалт нь хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцсэн байх ёстой учраас нэн түрүүнд хуулийн төслийн зорилгыг хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хэрэгцээ шаардлага, үндэслэл болон зорилготой харьцуулан дараах үнэлэх хэсгээ тогтоолоо.

Хуулийн төслийн хэрэгцээ шаардлага	Хуулийн төслийн зорилго
<p>Төсвийг хариуцлагатай байх, бодитой төлөвлөдөг байх, төсвийн төлөвлөлтийг ил тод болгох зарчим хангагдах хуульзүйн хангалттай орчин байхгүйгээс төсвийн бодлого тогтвортой биш байгааг шинэчлэх шаардлагатай.</p>	<p>Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн ил тод байх, хариуцлагатай байх, төсөв тогтвортой байх зарчмууд хангагдаж, Монгол Улсын төсвийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой, хариуцлагатай байх нөхцөл бүрдэнэ.</p> <p>Тодруулбал, төсвийн бодлого, төлөвлөлтийг иргэд, олон нийтийн хяналт болон төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл, төрийн аудитын байгууллагын хамтын оролцоо, хяналтаар дүгнэх боломжтой болно. Түүнчлэн Монгол Улсын өрийн удирдлагад баримтлах бодлогыг тодорхой болгож, цаашид зээлийг эдийн засгийн бодит үр ашигтай төслүүдэд зориулж авдаг байх Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал биелэлээ олно.</p> <p>Эцэст нь төсвийг тодотгох болон төсвийн хүрээний мэдэгдлийг амархан өөрчилдөг төсвийн тогтворгүй механизмыг халж, хариуцлагатай байх хуулийн орчин бүрдэнэ.</p>

Хуулийн төслийн зохицуулалтууд нь хуулийн төслийн зорилгыг хангахад чиглэсэн эсэх, тэдгээр нь зорилгыг хангах боломжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг үнэлэхээр хуулийн төслийн зорилгыг сонгож авсан дараах зохицуулалтуудтай харьцуулан дүн шинжилгээ хийлээ.

Хуулийн төслийн 1-5 дугаар зүйлд

<p>1 дүгээр зүйл.Төсвийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:</p> <p>1/4 дүгээр зүйлийн 4.1.57 дахь заалт:</p> <p>“4.1.57.“Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл” гэж Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 16¹.1-т заасныг.”</p> <p>2/8 дугаар зүйлийн 8.1.1¹ дэх заалт:</p> <p>“8.1.1¹.Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг боловсруулахад ашиглах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын таамаглалын тооцоог хийж, жил бүрийн 3</p>

дугаар сарын 15-ны дотор санхүү, төсвийн болон эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх.”

3/8 дугаар зүйлийн 8.4.7¹ дэх заалт:

“8.4.7¹.Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл төсвийн төслийн талаарх дүгнэлтийг Улсын Их Хуралд жил бүрийн 9 дүгээр сарын 20-ны дотор хүргүүлж, нийтэд мэдээлнэ;”

4/10 дугаар зүйлийн 10.5 дахь хэсэг:

“10.5.Энэ хуулийн 10.1.13-т заасан төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнахад төслийн кодыг үндэслэн төрийн болон орон нутгийн өмчид бүртгэж, төсвийн төлөвлөлтөд тусгана.

5/11 дүгээр зүйлийн 11.2 дахь хэсэг:

11.2.Монгол Улсын шадар сайд бөгөөд эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн төсвийн удирдлагын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

11.2.1.Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс ирүүлсэн макро эдийн засгийн тооцоонд үндэслэн боловсруулсан дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэх;

6/12 дугаар зүйлийн 12.3 дахь хэсэг:

“12.3.Эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага төсвийн удирдлагын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

12.1.1.дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, түүнд тусгах эдийн засаг, төсвийн таамаглалыг боловсруулах;

7/24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсэг:

“24.7.Төсвийн хөрөнгө, төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн төрд ногдох хөрөнгийг Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуулийн 3.1.1, 3.1.2-т заасан нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдөр, тэдгээртэй адилтгах аливаа өдөрлөг, ойн баярт зориулж зарцуулахыг хориглоно”

8/28 дугаар зүйлийн 28.3.12

“28.3.12.олон нийтээр хэлэлцүүлсэн санал.”

9/28¹ дүгээр зүйл:

“28¹ дугаар зүйл.Төсвийг төсөл боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангах

28¹.1.Тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулахад олон нийтийн оролцоог дараах байдлаар хангана:

28¹.1.1.төсвийн төсөл боловсруулахад олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах;

28¹.1.2.байнгын ажиллагаатай санал авах цахим хуудас, шуурхай утас ажиллуулах.

28¹.2.Энэ хуулийн 28¹.1.1-д заасан хэлэлцүүлгийг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага жил бүрийн 3, 8 дугаар сард багтаан дараах журмаар зохион байгуулна:

28¹.2.1.иргэд, иргэний нийгмийн байгууллага, энэ хуулийн 10.2-т заасан Зөвлөл, төрийн аудитын байгууллага болон хэлэлцүүлгийн асуудалтай холбоотой асуудал эрхэлсэн төсвийн ерөнхийлөн захирагч, түүний эрхлэх асуудлын хүрээний агентлаг, төсвийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан, санхүү, төсвийн асуудал хариуцсан холбогдох албан тушаалтныг оролцуулсан байх;

28¹.2.2.хэлэлцүүлгийг нийгмийн халамж, эрүүл мэнд, дэд бүтэц, байгаль орчин зэрэг салбар бүрээр явуулах;

28¹.2.3.хэлэлцүүлгээс гарсан эдийн засгийн үр ашигтай, нийгмийн ач холбогдол бүхий, зардал бууруулах зэрэг шинжтэй саналыг нэгтгэн эрэмбэлж, тухайн жилийн төсвийн төслийг боловсруулахад тусгах;

28¹.3.Энэ зүйлээр зохицуулсан харилцаа нь төсвийн тодотголын төсөл боловсруулахад мөн адил хамаарна.

28¹.4.Эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төсөл, түүний нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг боловсруулахад олон нийтийн хэлэлцүүлгийг 3 дугаар сард багтаан энэ хуулийн 28¹.1-д заасан журмаар зохион байгуулна.

28¹.5.Төсвийн төсөл, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийн талаарх олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах журмыг Засгийн газар батална.

10/29¹ дүгээр зүйлийн 29¹.2.6 дахь заалт:

“29¹.2.6.олон нийтээр хэлэлцүүлсэн байх.”

11/29¹дүгээр зүйлийн 29¹.5 дахь хэсэг:

“29¹.5.Улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийн төслийг Засгийн газар, Улсын Их Хурлаар хэлэлцэх явцад зохион байгуулах олон нийтийн хэлэлцүүлэгт салбарын мэргэжилтнүүд, эрдэмтэн судлаачид, иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллийг оролцуулсан байна.”

12/32 дугаар зүйлийн 32.2.22 дахь заалт:

“32.2.22.энэ хуулийн 28¹.2.3-т заасны дагуу хэлэлцүүлгээс гарсан саналыг тухайн жилийн төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төсөлд хэрхэн шийдвэрлэсэн талаар танилцуулгад тусгана.”

13/32 дугаар зүйлийн 32.3 дахь хэсэг:

“32.3.Энэ хуулийн 32.2.16-д заасан алдагдал санхүүжүүлэх санал нь дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлтэй нийцсэн байх бөгөөд түүнийг санхүүжүүлэх эх үүсвэр, хугацааг тодорхой тусгасан байна.”

14/70 дугаар зүйлийн 70.2, 70.3, 70.4, 70.5 дахь хэсэг:

“70.2.Энэ хуулийн 28¹.2, 28¹.3-д заасныг гүйцэтгэх удирдлага болон холбогдох албан тушаалтан мөрдөж ажиллаагүй нь тогтоогдсон бол ажлаас халах үндэслэл болно.

70.3.Хууль зөрчсөн үйлдэл нь гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжтэй бол холбогдох хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

70.4.Төсвийн ерөнхийлөн захирагч тухайн жилийн төсвийн тухай хуульд заасан зардлыг хэтрүүлсэн, ангилал зөрүүлсэн, зориулалт бусаар ашигласан бол тухайн эрхэлж буй албан тушаалаас чөлөөлөх үндэслэл болно.

70.5.Төсвийн ерөнхийлөн захирагч, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага төсвийн төслийг боловсруулж, батлуулахдаа үндэслэлгүй тоо мэдээнд тулгуурлан батлуулсан нь төсвийн гүйцэтгэлээр тогтоогдсон бол уг албан тушаалтныг албан тушаалаас чөлөөлөх үндэслэл болно.”

2 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.13 дахь заалтын “төсөл, арга хэмжээг” гэсний дараа “бүртгэх, кодлох,” гэж 29 дүгээр зүйлийн 29.3.5 дахь заалтын “арга хэмжээг” гэсний дараа “хэрэгжүүлэх хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэмжээнээс багагүй байхаар тооцож” гэж, 27 дугаар зүйлийн 27.1.2 дахь заалт, 32 дугаар зүйлийн 32.2.1 дэх заалтын “макро” гэсний өмнө “Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан” гэж, 27 дугаар зүйлийн 27.4.1 дэх заалтын “шийдвэрийн” гэсний дараа “талаарх холбогдох этгээдийн” гэж, 28 дугаар зүйлийн 28.4 дэх хэсгийн “28.3.8” гэсний дараа “, 28.3.12” гэж, 33 дугаар зүйлийн 33.2.6 дахь заалтын “санхүүжилтийн эх үүсвэрээр” гэсний дараа “анхны төсөвт өртөг, код” гэж, 55 дугаар зүйлийн 55.4.2 дахь заалтын “ирэх” гэсний өмнө “Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан” тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1, 8.4.3, 8.4.4, 28 дугаар зүйлийн 28.2 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/8 дугаар зүйлийн 8.1.1.дэх заалт:

“8.1.1.санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Стратегийн баримт бичгийн төслийг, эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дунд хугацааны төсвийн хүрээний

мэдэгдлийн төслийг Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс боловсруулсан макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, төлөв байдлын дүн шинжилгээ, тооцоонд үндэслэн боловсруулж, жил бүрийн 4 дүгээр сарын 15-ны дотор Засгийн газарт хүргүүлэх;

2/8 дугаар зүйлийн 8.4.3 дахь заалт:

“8.4.3.төсвийн ерөнхийлөн захирагч жилийн төсвийн саналаа, шаардлагатай тохиолдолд Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл тухайн жилийн төсөвт баримтлах макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтийг тус тус боловсруулж жил бүрийн 7 дугаар сарын 25-ны дотор санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, төрийн аудитын байгууллага, Улсын Их Хуралд хүргүүлж, нийтэд ил тод мэдээлнэ;”

3/8 дугаар зүйлийн 8.4.4 дэх заалт:

“8.4.4.санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 8.4.3-т заасан жилийн төсвийн саналыг холбогдох макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтэд тулгуурлан нэгтгэн боловсруулж, хөгжлийн бодлогын баримт бичигт нийцсэн эсэхэд эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар хянуулж, жил бүрийн 8 дугаар сарын 15-ны дотор Засгийн газарт өргөн мэдүүлж, нийтэд ил тод мэдээлнэ;”

4/28 дугаар зүйлийн 28.2 дахь хэсэг:

“28.2.Төсвийн ерөнхийлөн захирагч улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгуулах төсөл, арга хэмжээний саналыг дараах журмаар боловсруулж, эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ:

28.2.1.улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгуулах төсөл, арга хэмжээний саналыг санал боловсруулах бүх шатанд олон нийтэд хэлэлцүүлсэн байна;

28.2.2.улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийн төсөлд орон нутгийн иргэдийн саналыг авсан байна;”

4 дүгээр зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.1 дэх заалтын “25-ны” гэснийг “10-ны” гэж, 8.4.2 дахь заалтын “8 дугаар сарын 01-ний” гэснийг “07 дугаар сарын 20-ны” гэж, 8.4.3 дахь заалтын “8 дугаар сарын 15-ны” гэснийг “07 дугаар сарын 25-ны” гэж, 8.4.5 дахь заалтын “10 дугаар сарын 1-ний дотор” гэснийг “9 дүгээр сарын 01-ний дотор Төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлж,” гэж, 8.4.7 дахь заалтын “10 дугаар сарын 15-ны дотор хүргүүлэх” гэснийг “9 дүгээр сарын 25-ны дотор хүргүүлж, нийтэд мэдээлэх” гэж, 28 дугаар зүйлийн 28.2, 28.3, 28.4, 28.6 дахь хэсэг, 29 дүгээр зүйлийн 28.1 дэх хэсгийн “үндэсний хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны” гэснийг “эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв” тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Төсвийн тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1 дэх заалтын “дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл,” гэснийг хассугай.

6 дугаар зүйл. Төсвийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.1 дэх хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Уг хуулийн зорилго нь төсвийн зарчмууд хангагдаж төсөв ил тод байх, хариуцлагатай байх, тогтвортой байх нөхцөл хангагдах эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Хуулийн төслийн зохицуулалтын хүрээнд төсвийг боловсруулах явцад хөндлөнгийн хяналт буюу олон нийтийн оролцоог хангах асуудлыг хуулчилж, төрийн аудитын оролцоог илүү тодорхой болгоно. Мөн төсвийг буруу төлөвлөж, төсвийн хууль тогтоомж зөрчсөн төсвийн ерөнхийлөн захирагчид хүлээлгэх хариуцлагын тогтолцоог хуульчилсан. Түүнчлэн, төсвийн төсөл боловсруулах, төсвийн хүрээний мэдэгдэл боловсруулах үйл явцыг нарийвчлан тогтоож, төсвийн хүрээний мэдэгдэл баталснаас хойш 3 сарын хугацаанд төсөв өргөн барих, батлахгүй байх, мөн Засгийн газрын үүсгэж буй зээлийн бодлогыг Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд нийцүүлнэ. Засгийн газрын шинэ бүтцийн дагуу эдийн засгийн, хөгжлийн яамны чиг үүргийг хуулийн төсөлд тодорхойлсноор төсвийн төслийг боловсруулах, батлах, хяналт тавих чиг үүргийг тодорхой болгож байна. Мөн төсвийн хөрөнгө оруулалтыг төсөвлөх, төрийн болон орон нутгийн өмчид бүртгэн, хөрөнгө хүлээн авахад бүртгэлжүүлж, коджуулах нөхцөлийг хуулийн төсөлд тусгаснаар хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт, гүйцэтгэлд хяналт тавих бүрэн боломж нээгдэх юм.

Иймд дээр дурдсан үндэслэл, шаардлагыг харгалзан, төсвийн холбогдох харилцаанд эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилгоор Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төслийг боловсруулж батлуулах нь зүйтэй гэж үзлээ.

3.2. “Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь боловсруулалтын хувьд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйл болон Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг, түүнчлэн хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүд хуулийг ойлгож хэрэглэх, хэрэгжүүлэх боломжтой байдлаар боловсруулагдсан эсэхийг шалгахын тулд хуулийн төслийг бүхэлд нь сонгон авлаа.

Д/д	Хуулийн төслөөс ойлгомжгүй байгаа зохицуулалт	Тайлбар	Санал
1.	Байхгүй	Байхгүй	Байхгүй

Түүнчлэн энэхүү шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийг хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад боловсруулсан эсэхийг шалгасан. Үүнд:

Д/д	Шалгах асуулт	Шаардлагыг хангасан эсэх
1.	29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Монгол Улсын Үндэсний Аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай нийцэж байна.

2	29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	+
3	29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Хуулийн төсөл зохицуулах харилцаа, хүрээнээс хальсан зүйл байхгүй
4	29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Хуулийн төсөлд зөрчилтэй агуулга байхгүй
5	29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Зөрчилтэй заалт байхгүй
6	29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Тийм заалт тусгагдаагүй
7	29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Энэ төрлийн зөрчилтэй асуудал тогтоогдоогүй
8	29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Энэ төрлийн зөрчилтэй заалт тусгагдаагүй
9	29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	- бусад асуудлаар зөрчилтэй заалт тусгагдаагүй
10	29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль боловсруулсан байна
11	29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Хуулийн төсөлд энэ талаар тусгаагүй байна

Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулга дараах нийтлэг шаардлага		
1	30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	+
2	30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Энэ төрлийн зөрчил байхгүй

3	30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	+
4	30.1.4.хүч оруулсан нэр томьёо хэрэглэхгүй байх;	Тийм нэр томьёо тусгаагүй байна
5	30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Энэ төрлийн зөрчилтэй асуудал байхгүй

Хуулийн төслийн тусгасан байдал нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйлд нийцсэн байна.

3.3. “Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг аргачлалд тусгасан хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх стандарт асуултуудад хариулах замаар уялдаа холбоог тогтоохын тулд хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэхээр тооцлоо.

Харилцан уялдаа гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн талаар аргачлалын 4.10 дахь заалтад заасан шалгах асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийлээ:

№	Асуулт	Хариулт	Дүн шинжилгээ
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Төсвийн тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн “1.1.Энэ хуулийн зорилт нь төсөв, түүний зарчим, тогтолцоо, бүрэлдэхүүн, ангиллыг тогтоож, төсвийн тусгай шаардлагыг хэрэгжүүлэх, төсвийн харилцаанд оролцогчийн эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлж, төсөв боловсруулах, батлах, зарцуулах, бүртгэх, тайлагнах, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.” гэж заасантай нийцэж байна.
2	Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх	-	Хуулийн төсөлд асуултад дурдсан хэсэг байхгүй болно.
3	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх	-	Хуулийн төсөлд тусгасан нэр томьёо нь Төсвийн болон дагах хуульд заасантай нийцэж байна.
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Тийм	Хуулийн төсөлд тусгасан зүйл, хэсэг, заалт нь Төсвийн тухай хууль болон бусад хуульд заасантай нийцэж байна.

5	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Үгүй	Хуулийн төслийн агуулга нь Төсвийн тухай хууль болон бусад хуулийн заалттай давхардсан зохицуулалт байхгүй.
6	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Тийм	-
7	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Үгүй	Хуулийн төсөлд зохицуулалт шаардлагатай зохицуулалтыг бүрэн тусгасан ба дагалдах хуульд мөн тусгахаар төсөл боловсруулсан
8	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Үгүй	Хуулийн төсөлд ийм зохицуулалт байхгүй
9	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Үгүй	Хуулийн төсөлд ийм зохицуулалт байхгүй
10	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Үгүй	Хуулийн төсөлд ийм зохицуулалт байхгүй
11	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Үгүй	Хуулийн төсөлд ийм зохицуулалт байхгүй.
12	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Үгүй	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байна.
13	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жөндөрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	-	Хуулийн төсөлд ийм зохицуулалт байхгүй
14	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй	Хуулийн төсөлд ийм зохицуулалт байхгүй
15	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг арилгахад чиглэсэн
16	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх	Үгүй	Хуулийн төсөлд тусгагдаагүй.

хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.		
---	--	--

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийж үзэхэд хуулийн төслийн зүйл заалт хоорондоо болон Монгол Улсын Үндсэн хууль, хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль, тогтоомжтой давхардсан, зөрчилдсөн зохицуулалт байхгүй байна.

ДӨРӨВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГСӨН БАЙДАЛ

Энэхүү үнэлгээний ажлын явцад хуулийн төслийн харилцан уялдаа, хуулийн төслийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, хуулийн төслийг батлан хэрэгжүүлснээр үүсэж болзошгүй, урьдчилан тооцоогүй үр дагаврыг тодорхойлох зорилгын хүрээнд хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомж, уг асуудлын хүрээнд хийгдсэн судалгааг ашиглан дүн шинжилгээ хийх замаар хийж гүйцэтгэлээ.

Дүгнэлт:

Зорилгод хүрэх байдал: Хуулийн төслийн зүйл, заалтууд нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилгыг биелүүлэх боломжтой байна гэж үзлээ.

Ойлгомжтой байдал: Хуулийн төсөл нь хуулийн нэр, зүйл, зүйлийн доторх заалт гэсэн бүтэцтэй байгаа нь Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан шаардлагыг хангасан байна. Хуулийн төслийн тусгасан байдал нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйлд нийцсэн байна.

Харилцан уялдаа: Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь зүйл заалт хоорондоо болон Монгол Улсын Үндсэн хууль болон хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжтой давхардсан, зөрчилдсөн зохицуулалт агуулаагүй, хуульд заасан шаардлагыг хангасан байна.

Зөвлөмж:

Энэхүү хуулийн төсөлд Хууль тогтоомжийн үр нөлөөг тооцох судлах аргачлалын дагуу холбогдох судалгаа хийгдсэн тул энэхүү судалгааны дүгнэлт, зөвлөмжид үндэслэн хуулийн төсөл нь зорилгодоо хүрэх боломжтой, хуулийн төслийг дагаж мөрдөхөд ойлгомжтой, хэрэгжүүлэх боломжтой байх тул батлуулах боломжтой гэж үзэж байна.

-----oOo-----

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦОО ТАЙЛАН

Удиртгал

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно” гэж заасны дагуу Төсвийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль батлагдсанаар үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын дагуу урьдчилсан байдлаар тооцлоо.

ИРГЭНИЙ ҮҮСЭХ ЗАРДАЛ

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд санхүүгийн нөлөөлөл үүсэхгүй. Иргэнд төрийн үйлчилгээ авах төлбөр, хураамж гарахгүй.

ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАРДАЛ

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн этгээдэд санхүүгийн нөлөөлөл үүсэхгүй. Аж ахуй нэгжийн үйл ажиллагааны хувьд нэмэлт орон тоо гарах, шинэ ажлын байрны шаардахгүй, нэмэлт зардал гарахгүй.

УЛСЫН ТӨСӨВТ ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд санхүүгийн нөлөөлөл үүсэхгүй. Шинээр ажлын байр бий болохгүй, нэмэлт зардлын тооцоо гарахгүй.

-----oOo-----

НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМ

2022 оны 12. сарын 20 өдөр

Дугаар 118

Улаанбаатар хот

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН, ТӨСВИЙН БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА
Г.ТЭМҮҮЛЭН ТАНАА

Санал хүргүүлэх тухай

Танд энэ өдрийн мэнд хүргэе.

Нээлттэй нийгэм форумын дэргэдэх Төсвийн зөвлөлөөс Монгол Улсын төсвийн төлөвлөлт, хэрэгжилт, тайлагнал, хяналтыг боловсронгуй болгох, төсвийн үйл явцад иргэдийн оролцоог дээшлүүлэх, төсвийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр холбогдох зарим хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн саналаа хавсралтаар хүргүүлж байгааг хүлээн авна уу. Үүнд:

1. Төсвийн тухай хуульд тусгах санал (Хавсралт 1)
2. Шилэн дансны тухай хуульд тусгах санал (Хавсралт 2)
3. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын хуульд тусгах санал (Хавсралт 3)
4. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд тусгах санал (Хавсралт 4)
5. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд тусгах санал (Хавсралт 5)

Төсвийн зөвлөлөөс гаргасан энэхүү саналыг Та бүхэн анхааралдаа авна гэж найдаж байна.

Хүндэтгэсэн,

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ П.ЭРДЭНЭЖАРГАЛ

Хавсралт: 9 хуудас

НЭГ. ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ТУСГАХ САНАЛ

Төсвийн төлөвлөлтийн чиглэлээр:

1.1. *Сангийн яамнаас өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын төсвийн төслийг Засгийн газрын хуралдаан хэрхэн хэлэлцэх, төсвийн хэлэлцүүлэгт ямар үүрэгтэй байх талаарх зохицуулалтыг тусгах. Тухайлбал:*

ЗГ-ын хуралдаан нь төсвийн төслийг хэлэлцэхдээ дараах процессыг баримтална:

- Төсвийн төсөл нь төсвийн тусгай шаардлага, Үндсэн хууль, Хууль, тогтоомжийн тухай хууль болон бусад холбогдох хууль, тогтоомжуудад нийцэж буй эсэх;
- Холбогдох яамдаас ирүүлсэн саналуудад хөндлөнгийн мэргэжлийн шинжээчийн багаар дүгнэлт гаргуулж, дүгнэлтийг хэлэлцэх гэх мэт.

Үндэслэл: Өнөөгийн мөрдөж буй Төсвийн тухай хуульд төсөвт тавигдах шаардлагыг тусгаснаас бус Засгийн газрын хуралдаан төсвийг хэрхэн хэлэлцэх, төсвийн хэлэлцүүлэгт ямар үүрэгтэй талаар заалт огт тусгагдаагүй байна. Төсвийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд олон шаардлага тусгасан байдаг боловч Төсвийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 2-т (Төсвийн төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлэх тухай) заахдаа эдгээр шаардлагыг хангасан эсэхийг зөвхөн танилцуулгад тусгана гэж заажээ. Төсвийн шаардлагуудыг хангасан эсэх зэрэг асуудал нь суурь асуудал бөгөөд зөвхөн төсвийн танилцуулгад дурдаад өнгөрөх төдий хялбар, энгийн асуудал биш юм. Иймээс Засгийн газар нь УИХ-ын өмнө төсвийн төслийг боловсруулах, хэлэлцүүлэх, хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээж буй үндсэн субъект тул ирэх оны төсвийн төсөл, Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хэлэлцэхэд илүү ач холбогдол өгч, тодорхой шаардлагууд, зарчмууд хангагдсан эсэхийг нягтлан шалгадаг байх, ирэх оны бодлого, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд төсвийг илүү оновчтой хуваарилах өөр хувилбар байгаа эсэхийг нягталсан байх ёстой юм.

1.2. *Улсын төсвийн төслийг Засгийн газраас УИХ-д өргөн барихад Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас гаргах дүгнэлтэд тавигдах шаардлагыг тодорхой тусгах.*

1.3. *Улсын төсвийн төслийг Засгийн газраас УИХ-д танилцуулахдаа төсвийн орлогын төслийг хувилбартай танилцуулах шаардлагыг тусгах.* Төсвийн орлогын төсөөллийг хэлэлцүүлэхдээ орлогын сайн, дунд, тааруу хувилбарууд танилцуулах, түүнчлэн өнгөрсөн жилийн төсөөллөөс гүйцэтгэл нь хэр зөрснийг тайлбарладаг болох.

1.4. *Төсвийн зардлын (ялангуяа хөрөнгө оруулалтын зардлын) төсөөллийг дунд хугацаагаар, илүү оновчтой төлөвлөх.*

1.5. *Төсвийн хүрээний мэдэгдэлд удирдлагын зардлын дээд хязгаарыг тогтоох.*

1.6. *Төсвийн хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн бүртгэл, мэдээллийн иж бүрэн байдлыг дээшлүүлэхийн тулд дараах зохицуулалтуудыг тусгах:*

- Тухайн жилийн төсөвт батлагдсан хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээнд дахин давтагдахгүй код өгөх, хуулийн дугаараар явж буй одоогийн байдлыг өөрчлөх, тухайн төслийг санаачлагчийн мэдээллийг ил болгох, энэхүү кодыг төслийг хэрэгжиж эхлэхээс улсын хөрөнгийн бүртгэлд бүртгэн, ашиглаж дуусах хүртэлх бүхий л шатанд хэрэглэх;
- Улсын төсвийн хөрөнгөөр ирэх онд санхүүжүүлэх төсөл, арга хэмжээний маягтад шинээр эхлэх төслүүдийн хувьд "тухайн төсвийн жилийн санхүүжилтийн дүнг нийт

- төсөвт өртөгт эзлэх хувиар”, шилжих төслүүдийн хувьд “анх батлагдсан төсөвт өртөг” гэсэн мэдээллүүдийг нэмэх;
- Төсвийн тодотгол хийгдэх тохиолдолд УИХ-д өргөн баригдах хөрөнгө оруулалтын төслийн жагсаалтын тусгайлсан маягтуудыг боловсруулах (Үүнд, тодотголд хэрэгжүүлэхээр тусгасан хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн хувьд худалдан авах ажиллагаа хийгдсэн эсэх, тодотголоор нэмэгдсэн болон хасагдсан төслүүдийн жагсаалт, тухайн онд санхүүжих дүн өөрчлөгдсөн эсэх зэрэг мэдээллийг төсөл тус бүрээр тусгах);
 - ЭЗХЯ нь хөрөнгө оруулалтын асуудлыг хариуцаж байгаа тул төслийн төсөвт өртгийн мэдээллийг гаргах;
 - УИХ нь ТЕЗ тус бүрээр хөрөнгө оруулалтын төслийн явцын сонсгол хийх.

Үндэслэл: Төсвийн хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн хэрэгжилт удаашран төсөвт өртөг нь ихээхэн хэмжээгээр нэмэгдэж байна. Иймд УИХ-аас баталсан хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээнд дахин давтагдахгүй код өгч, тухайн төслийг хэн санаачилсан, ямар гишүүд дэмжсэн/татгалзсан, ямар төсөв батлагдсан гэх зэрэг нарийвчилсан мэдээллийг оруулж нээлттэй цахим орчинд байршуулснаар олон нийт тухайн төслийг хөндлөнгөөс хянахаас гадна өөр нэршлээр дахин төсөвлөгдөх эрсдэл хумигдана. Хөрөнгө оруулалтын шинэ болон шилжих төслүүдийн мэдээллийн иж бүрдэл хангалтгүй байгаа нь УИХ-ын гишүүд бүрэн мэдээлэлтэйгээр шийдвэр гаргах боломжийг хязгаарлаж байна. Иймд хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтын одоогийн маягтыг шинэчилж боловсруулах нь зүйтэй.

1.7. Улсын төсөвт татварын бус орлого болох хүү торгуулийн орлогыг өсгөхгүй, тогтмол хэмжээнд төлөвлөх.

Үндэслэл: Төсвийн байгууллагууд төрийн үйлчилгээг иргэдэд үзүүлэх үүрэгтэй. Гэтэл төсөвт байгууллага иргэдээс татварын бус орлого болох хүү, торгуулийн орлого олох үүрэгтэй байгаа нь төр иргэдэд үйлчлэх үндсэн чиг үүргээсээ гажиж, орлого төвлөрүүлэхэд чиглэсэн байдлыг үүсгэж байна. Улсын төсөвт хүү, торгуулийн орлогыг жил бүр өсгөн төлөвлөж байна. Иймд төсөвт байгууллага татварын бус нэмэлт орлого олох үүргийг эргэн авч үзэж хэрэгтэй байна. Үүнд хүү, торгуулийн орлогын төсвийн нийт орлогод эзлэх хувь хэмжээг мөн тогтоож болох юм.

1.8. Засгийн газраас УИХ-д өргөн мэдүүлсэн төсвийн төсөл нь Монгол Улсын холбогдох хууль, тогтоомжууд болон батлагдсан Төсвийн хүрээний мэдэгдэл(ТХМ)-д нийцээгүй тохиолдолд УИХ түүнийг буцаах. Төслийг УИХ албан ёсоор хүлээн авснаас хойш 45 хоногийн дотор батална. Буцаасан хугацаа нь 45 хоногт багтан тооцогдохгүй.

1.9. Улсын төсвийн төслийг УИХ-д өргөн барьснаас хойш батлах хүртэлх хугацаанд түүнд хийх өөрчлөлтийг УИХ-аас хийх.

Үндэслэл: Улсын төсвийн төслийг УИХ-д өргөн барьснаас хойш батлах хүртэлх бүх процесс нь УИХ-ын бүрэн эрхэд хамаарна. Иймд төсөвт хийх өөрчлөлтийг Сангийн яамнаас бус УИХ-аас хийх нь зүйтэй байна.

1.10. Төсвийн цагалбарыг оновчтой болгох (Төсвийн төсөлд төрийн аудитын байгууллагын зүгээс дүгнэлт өгөх, УИХ-аар болон орон нутгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлаар хэлэлцэх хугацаа хэт богино байгааг өөрчлөх).

Үндэслэл: Өнөөгийн байдлаар улсын төсвийг Засгийн газар боловсруулах үйл ажиллагаа нь 6 сар гаруй хугацаанд үргэлжилж байна. Тухайлбал, энэ үйл ажиллагаа Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлд заасны дагуу Сангийн яамнаас Стратегийн баримт бичиг, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн төслийг боловсруулж, 4 дүгээр сарын 15-ны

дотор Засгийн газарт хүргүүлснээр эхэлж, Засгийн газар жилийн төсвийн төслийг 10 дугаар сарын 01-ний дотор УИХ-д өргөн мэдүүлэх хүртэл үргэлжилж байна. Харин төсвийн төсөлд төрийн аудитын байгууллага(ТАБ)-ын зүгээс дүгнэлт өгөх хугацаа 14 хоног, УИХ-аар хэлэлцэх хугацаа 45 хоног, орон нутгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурал(ИТХ)-аар хэлэлцэх хугацаа 10 хоног тус тус байгаа нь төсвийн төлөвлөлтийг сайжруулахын тулд УИХ, ИТХ болон ТАБ-ын зүгээс төсвийн төсөлтэй нухацтай танилцах, дүн шинжилгээ хийх, хэлэлцэхэд хэт богино хугацаа юм. Иймд анхан шатанд төсөв боловсруулах хугацааг богиносгох, ЗГ-ын түвшинд төсөв боловсруулах хугацаа 45 хоног байх нь зүйтэй юм.

Төсвийн ил тод байдлыг дээшлүүлэх, төсвийн үйл явцад олон нийтийн оролцоог хангах чиглэлээр:

1.11. *Засгийн газрын зүгээс улсын төсөв боловсруулахдаа олон нийтийн нээлттэй хэлэлцүүлэг хийх, иргэдээс авсан саналыг тусгасан байдлыг төсөл өргөн барихдаа хамт тайлагнах*

1.12. *Орон нутгийн удирдлагын зүгээс орон нутгийн төсвийг боловсруулахдаа олон нийтийн нээлттэй хэлэлцүүлэг хийх, иргэдээс авсан саналыг тусгасан байдлыг төсөл өргөн барихдаа хамт тайлагнах*

1.13. *УИХ-аас баталсан улсын төсвийн орлого, зарлагын мэдээллийг төсвийн ерөнхийлөн болон шууд захирагчдаар, эдийн засгийн, зориулалтаар, хөтөлбөрөөр зэрэг дэлгэрэнгүй ангиллаар ил болгох.*

Үндэслэл: УИХ-аас батлагдсан төсвийн баримт бичгийн мэдээллийн иж бүрдэл төсвийн нээлттэй байдлын олон улсын сайн туршлагад нийцэхгүй байна. УИХ-аар батлагдсан төсөвт орлого, зарлагыг зөвхөн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн ангиллаар нийтэлдэг байна. Иймд УИХ-аас баталсан улсын төсвийн орлого, зарлагын мэдээллийг өргөн барьсан төсвийн төсөлтэй адил төсвийн ерөнхийлөн болон шууд захирагчдаар, эдийн засгийн, зориулалтаар, хөтөлбөрөөр зэрэг дэлгэрэнгүй ангиллаар ил болгох нь зүйтэй байна. Төсвийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлд төсвийг тогтоосон ангиллын дагуу төлөвлөн, гүйцэтгэлийг хэрэгжүүлж, бүртгэн, тайлагнахаар заасан ба төсвийг дараах байдлаар ангилахаар тусгажээ. Үүнд, төсвийн шатлалаар, төсвийн захирагчаар, эдийн засгийн ангиллаар, хөтөлбөрөөр, арга хэмжээгээр болон санхүүжүүлэх эх үүсвэрээр. УИХ-д өргөн барьсан төсвийн төслийн баримт бичгийн иж бүрдэлд Төсвийн тооцооллын хавсралтууд багтдаг бөгөөд нэгдсэн төсвийн үр дүнгийн үзүүлэлтийг дэлгэрэнгүй ангиллаар боловсруулж оруулсан байдаг. Үүнд, зарлагыг эдийн засгийн ангиллаар, зориулалтаар, төсвийн захирагчаар болон орлогыг эх үүсвэрээр нь ангилсан мэдээлэл багтдаг. Иймд Төсвийн тухай хуулийн 33.2-т УИХ төсөв батлахдаа тусган, батлах зүйлд бусад ангиллыг нэмж оруулах хэрэгтэй байна.

1.14. *Сангийн яам нь Иргэдийн төсвийг улсын төсвийн төсөл болон батлагдсан төсвөөр гаргах, эдгээрт иргэдэд ач холбогдолтой мэдээллийг багтаах;*

Төсвийн хэрэгжилтийн хяналт, мэдээллийн иж бүрэн байдлыг сайжруулах чиглэлээр:

1.15. *Улсын төсвийн төслийн танилцуулга, тооцооллын хавсралтуудад дараах мэдээллийг тусгах:*

- Төсвийн жилээс цааш хамгийн багадаа хоёр жилээр хийсэн төсвийн ангиллаарх орлогын тооцоолол (татварын болон татварын бус гэх зэрэг)
- макро эдийн засгийн янз бүрийн төсөөлөл нь төсөвт үзүүлэх нөлөөлөл(өөрөөр хэлбэл, мэдрэмжийн шинжилгээ)-ийн мэдээлэл

Үндэслэл: Улсын төсвийг судалгаа, тооцоо сайтай боловсруулаагүйгээс төсөвт ойр ойрхон тодотгол хийж байна. Иймд төсвийн холбогдох судалгааг хийж, төслийн баримт бичгийн мэдээллийн иж бүрэн байдлыг сайжруулах нь зүйтэй юм.

1.16. *Засгийн газар улсын төсвийн гүйцэтгэлийн хагас жилийн тайланг боловсруулж цахим хэлбэрээр цаг тухайд нь нийтлэх.* Хагас жилийн тайлан нь дараах агуулгатай байна. Үүнд, төсвийн хэрэгжилтийн талаарх төсвийн жилийн хагасаар гаргах дэлгэрэнгүй мэдээлэл бөгөөд төсөв боловсруулахад ашигласан эдийн засгийн урьдчилсан нөхцөлийг нягталж, төсвийн хүлээгдэж буй үр дүнгийн талаарх шинэчилсэн таамаглал;

1.17. *Засгийн газар төсвийн жилийн дундуур төсвийн хөрөнгийн хуваарилалтыг захиргааны нэгжүүдийн хооронд шилжүүлэх тохиолдолд УИХ-тай зайлшгүй зөвшилцдөг байх.*

1.18. *УИХ-ын байнгын хорооноос нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн жилийн явцын (улирлын, хагас жилийн) тайланг хэлэлцэж, гарсан дүгнэлтийг цахимаар нийтэлж байх;*

1.19. *Төсвийн тооцооллыг хийхдээ суурилсан инфляци, бодлогын хүү болон бусад суурь үзүүлэлтүүдийг төсвийн гүйцэтгэл хэлэлцэхдээ давхар авч үзэх*

1.20. *Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын үйл ажиллагаанд хяналт тавих дотоод аудитын нэгжийн бүтцийг боловсронгуй болгох.*

Үндэслэл: Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын үйл ажиллагаанд хяналт тавих дотоод аудитын нэгжийн хараат бус байдлыг хангах үүднээс тус нэгжийг яамдад бус, ЗГХЭГ-т харьяалуулах нь зүйтэй байна. Ингэснээр дотоод аудитын нэгж нь хараат бус хяналтыг хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэх юм. Одоогоор яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга нь дотоод аудитын нэгжийн даргыг томилж байгаа нь тус нэгж хөндлөнгийн, хараат бус үйл ажиллагаа явуулахад учир дутагдалтай юм. Үндэсний аудитын газар нь ЗГХЭГ-т харьяалагддаг дотоод аудитын нэгжтэй хамтран ажилладаг байх нь зүйтэй байна.

1.21. *Төрийн өмчит компани(ТӨК)-удаар дамжуулан төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхгүй.*

Үндэслэл: Төсвийн нэгдмэл байдлыг хангах үүднээс төрийн өмчит компаниудаар дамжуулан төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхгүй байх нь зүйтэй байна.

1.22. *Улсын үйлдвэрийн газар(УҮГ), ТӨК-ийг Засгийн газрын зүгээс байгуулахдаа тодорхой шалгууртай байх, уг шалгуурыг хангаж буй тохиолдолд л тэдгээрийг байгуулдаг байх.*

1.23. *Монгол Улсад мөрдөх Нягтлан бодох бүртгэлийн стандартыг хуульд тодорхой тусгах.*

Үндэслэл: Олон улсын хэмжээнд ашиглагддаг Нягтлан бодох бүртгэлийн (одоогоор 50 шахам төрлийн бүртгэлийн стандартууд байгаа) ямар хэлбэр, стандартыг хэдэн онд батлагдсан болон шинэчлэгдсэн хэлбэрээр нь Монгол Улсад мөрдөхийг хуульд тодорхой тусгах, мөн тодорхой хугацаанд эдгээрийг шинэчлэгдсэн тохиолдолд холбогдох журам, зохицуулалтад өөрчлөлт ордог байхаар хуульчлах.

НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМЫН ДЭРГЭДЭХ ТӨСВИЙН ЗӨВЛӨЛ

ХОЁР. ШИЛЭН ДАНСНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД ТУСГАХ САНАЛ

4.1. Төсвийн төлөвлөлт, хэрэгжилт, гүйцэтгэлийн мэдээллийг компьютерээр дахин боловсруулалт хийх боломжтой форматаар, нээлттэй өгөгдөл байдлаар ил болгох.

Үндэслэл: Монгол Улсын төсөв, санхүүгийн ил тод байдал Шилэн дансны хууль хэрэгжсэнээр эрс дээшилсэн боловч Шилэн дансны shilendans.gov.mn нэгдсэн систем дэх мэдээллүүд нь компьютерээр дахин боловсруулалт хийхэд хүндрэлтэй pdf, зурган форматаар нийтлэгддэг, хайлтын систем нь зардлын төрлөөр бус зөвхөн төсөв захирагч, байгууллагаар хайх боломжтой байдаг зэрэг сул талтай байна. Энэ нь төсвийн мэдээллийг иргэний нийгмийн зүгээс нээлттэй өгөгдлийн хэлбэрээр татан авч дүн шинжилгээг шуурхай хийх боломжийг хязгаарлаж байна. Төсвийн төслийн баримт бичиг дэх тоон мэдээлэл(ялангуяа төсвийн танилцуулга дахь тооцооллын хавсралтууд)-ийг компьютерээр дахин боловсруулалт хийх боломжтой форматаар нийтлэх шаардлагатай байна. Төсвийн удирдлагад олон нийт хяналт тавих үйл ажиллагааг нэмэгдүүлэхийн тулд Засгийн газрын зүгээс Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсыг олон нийтэд таниулах, ил байршуулсан мэдээллийг татан авч дүн шинжилгээ хийхэд хялбаршуулж, хөгжүүлэх, Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсыг мэдээллийн нээлттэй өгөгдлийн сангийн олон улсын стандартын шаардлага хангахуйц түвшинд өөрчлөн, шинэчилж, боловсронгуй болгох хэрэгтэй байна.

4.2. Шилэн дансны тухай хууль болон Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга нийтлэг стандартыг тогтоох журмыг боловсронгуй болгох.

Үндэслэл: Төсвийн ерөнхийлөн захирагчид харьяалах төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газруудын болон төрийн өмчийн оролцоотой компаниудын төсвийн ил тод байдлыг хангуулах, хяналт тавих, төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, төрийн өмчийн оролцоотой компаниудын мэдээллийг ил тод байршуулах хугацааг төсвийн зарцуулалт, гүйцэтгэлийн тайлан мэдээлэл гаргах цаглабартай уялдуулах, гадаад, дотоодын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлийн зарцуулалтын үйл ажиллагааны ил тод байдлыг иж бүрэн хангуулах асуудлыг Шилэн дансны хууль тогтоомжид нарийвчлан тусгаж, боловсронгуй болгох шаардлагатай байна. Түүнчлэн Засгийн газрын тусгай сангуудын төсвийг зарцуулах сонгон шалгаруулалтын үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангах, Төрийн банк, Хөгжлийн банк, Хадгаламж даатгалын корпорац зэрэг төсөв санхүүтэй холбогдох үйл ажиллагаа нь тусгайлсан хуулиар зохицуулагддаг төрийн өмчийн оролцоотой банк, санхүүгийн байгууллагуудаас хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр үлс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөс зээл олгох үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангуулах зэрэг асуудлуудыг Шилэн дансны тухай хууль тогтоомжид тодорхой тусгах хэрэгтэй байна.

4.3. Монгол Улсын Ерөнхий сайд болон Сангийн сайд нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, хүргүүлсэн албан шаардлага, өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлж биелэлтийн тайланг Үндэсний аудитын газарт ирүүлэхдээ нийтэд мөн ил болгох заалтыг тусгах

Үндэслэл: Шилэн дансны тухай хуулийн 6.1.5-д төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь түүний төсвийн багцад хийсэн аудитын дүгнэлтийг бүрэн эхээр нь болон аудитын тайлан, дүгнэлтэд тусгагдсан асуудлаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг ил болгохоор заасан. Харин уг хуулийн 6.5.6-д Сангийн яам нь нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл болон аудит хийсэн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланг ил болгохоор заасан боловч аудитын тайлан, дүгнэлтэд тусгагдсан асуудлаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг ил болгох асуудал тусаагүй байгаа юм.

Төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэн гүйцэтгэж буй төрийн аудитын үр нөлөөг нэмэгдүүлэх, төсөвт иргэдийн хяналтыг нэмэгдүүлэхэд аудитын тайлан, дүгнэлтэд тусгагдсан асуудлаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг ил болгох нь зүйтэй байна.

НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМЫН ДЭРГЭДЭХ ТӨСВИЙН ЗӨВЛӨЛ

ГУРАВ. НИЙТИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫН ХУУЛЬД ТУСГАХ САНАЛ

8.1. Төсөв захирагчдын жилийн хүрэх үр дүнгийн үзүүлэлтийн биелэлтийн тайланг ил болгох.

Үндэслэл: Төсвийн тухай хуулийн 33.2.5-т “Төсөвт төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүрийн хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлтийг хавсралтаар тусгаж, батална” гэж заасан. Мөн хуулийн 54.5-т “Төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан нь дараах бүрэлдэхүүн хэсэгтэй байна: ... 54.5.4. хөтөлбөр, арга хэмжээнд зарцуулсан төсөв, хүрсэн үр дүн, түүний танилцуулга /хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийн биелэлт, бодлогын зорилтын хэрэгжилт, түүний үр нөлөөнд хийсэн дүгнэлт, хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлсэн хөрөнгө оруулалтын арга хэмжээний биелэлт, тасарсан бол шалтгаан/;” гэж заасан. Гэсэн хэдий ч Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайланд төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүрийн хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлтийн биелэлтийг нийтлэх байдал ховор, тогтмол бус байгаа. Иймд үүнийг хуульд тусгах нь зүйтэй байна. Үүний тулд Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.1 дэх заалтын “төсөл” гэсний дараа “, Төсвийн тухай хуулийн 54.5.4-т заасан “хөтөлбөр, арга хэмжээнд зарцуулсан төсөв, хүрсэн үр дүн, түүний танилцуулга” гэж тус тус нэмэх.

**НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМЫН ДЭРГЭДЭХ
ТӨСВИЙН ЗӨВЛӨЛ**

ДӨРӨВ. ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ТУСГАХ САНАЛ

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн нэг зорилго нь төсвийн хариуцлагатай байх зарчмыг хэрэгжүүлэх гэж ойлгож байна. Энэ агуулгаар төсвийн бодлого нь тогтвортой бөгөөд Монгол Улсын хөгжлийн бодлоготой нийцэх учиртай. Гэвч жил жилийн төсвийн хуулийг дагалдуулан төрөөс хэрэгжүүлэх бодлого, зарчмыг алдагдуулсан хууль тогтоомжийг гаргаж байгаа нь харамсалтай.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2-т “Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, уснынөөц, ан амьтан төрийн нийтийн өмч мөн. Байгалийн баялгийг ашиглах төрийн бодлого нь урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тулгуурлаж, одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг нь баталгаажуулах, газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг Үндэсний баялгийн санд төвлөрүүлж тэгш, шударга хүртээхэд чиглэнэ. Иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар мэдэх эрхтэй. Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглахдаа байгалийн баялаг ард түмний мэдэлд байх зарчимд нийцүүлэн түүний үр өгөөжийн дийлэнх нь ард түмэнд ногдож байх эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно” гэж заасан.

Дээрх агуулгаар Ирээдүйн өв сан нь байгалийн баялгийг Монгол Улсын одоо ба ирээдүйн иргэдэд тэгш, шударга хүртээх зорилгоор ажиллах үндэсний баялгийн сан юм. Гэвч, Ирээдүйн өв сан дахь мөнгөн хөрөнгийг хүүхдийн мөнгө зэрэг нийгмийн халамж болгон олгох замаар хуулийн зорилгыг алдагдуулсан шийдвэрийг өнгөрсөн 2 жилийн хугацаанд Монгол Улсын жилийн төсвийн хуультай хамт батлуулсан. Асуудал нь төсвийн төслийг боловсруулах санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь өөрөө сангийн хөрөнгийг удирдах чиг үүргийг хэрэгжүүлж буйн хувьд хувьд сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах бодлогыг төсвийн төсөлд нийцүүлэн алдагдуулж байна. Тиймээс сангийн хөрөнгийн удирдлагын мандатыг батлах этгээдийг төсвийн төсөл боловсруулах чиг үүргээс нь салгаж, төсвийн хариуцлагатай байх зарчмыг хэрэгжүүлэх нь зүйтэй байна. Энэ зарчмын дагуу дээрх чиг үүргийг Ерөнхий сайдад шилжүүлэх нь зүйтэй байна. Иймд Төсвийн тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлж, Ирээдүйн өв сангийн тухай хуульд зохих нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах нь зүйтэй байна.

**НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМЫН ДЭРГЭДЭХ
ТӨСВИЙН ЗӨВЛӨЛ**

ТАВ. ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ТУСГАХ САНАЛ

Төсвийн хөрөнгө, төрийн болон орон нутгийн өмчит болон өмчийн оролцоотой этгээдүүдийн хувьд төр болон орон нутагт ногдох хөрөнгийг үр ашигтай захиран зарцуулах үүрэгтэй. Гэвч, энэхүү үүргийг үл биелүүлж төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгийг үр ашиггүй зарцуулж, хандив өгөх, үйл ажиллагааны бус хөтөлбөр, арга хэмжээг санхүүжүүлэх, нийгмийн шинжтэй асуудалд дэмжлэг үзүүлэх зэргээр төсвийн хариуцлагатай, үр ашигтай байх зарчмыг алдагдуулж байна. Төрийн болон орон нутгийн өмчит этгээд нь чиг үүргийн хүрээнд л ажиллах үүрэгтэй бөгөөд энэ чиг үүргээс гадуур санхүүжилт олгох асуудлыг зохицуулсан хуулийг боловсруулах шаардлагатай байна.

Иймд Төсвийн тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөд нийцүүлж Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд зохих нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах саналтай байна.

**НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМЫН ДЭРГЭДЭХ
ТӨСВИЙН ЗӨВЛӨЛ**

БҮГД

ЕРӨНХИЙЛӨЛГЧ

УИХ-ЫН ГЛШҮҮН

ЗАСГИЙН ГАЗАР

БОЛОВСРУУЛЖ БҮЙ ТӨСЛҮҮД

Хайлт...

 УИХ-ын гишүүн
Ширэнбаньдын АДЫШАА

ОНЦГОЙ АЛБАН ТАТВАРЫН
ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ

2023.12.23

САНХААГИЙН ГЭРЛЭГ

УИХ-ын гишүүн
Далайчандоржийн САВАГГЭРЭЛ

 УИХ-ын гишүүн
Бөхчулууны ПҮРЭВДОРЖ

ҮНДЭСНИЙ АЖ АХУЙН
НЭГЖҮҮДИЙГ ДЭМЖИХ
ТУХАЙ

2022.12.29

САНХААГИЙН ГЭРЛЭГ

УИХ-ын гишүүн
Жамбалойн ЧИНСҮРЭН

 УИХ-ын гишүүн
Ганзоригийн ТЭМҮҮЛЭН

ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ

2022.12.26

САНХААГИЙН ГЭРЛЭГ

УИХ-ын гишүүн
Бөхчулууны ПҮРЭВДОРЖ

 УИХ-ын гишүүн
Жадамбын БАТ-ЭРДЭНЭ

ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ

2022.11.29

САНХААГИЙН ГЭРЛЭГ

УИХ-ын гишүүн
Бөхчулууны ПҮРЭВДОРЖ

 УИХ-ын гишүүн
Чинбатын УНДРАМ

ОРГАНИК БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ
ТУХАЙ // ШИНЭЧИЛСЭН
НАЙРУУЛГА//

2022.12.26

САНХААГИЙН ГЭРЛЭГ

УИХ-ын гишүүн
Чинбатын УНДРАМ

Төрийн Гэрээг
Гамгааралтын ҮЙЛГҮҮЛЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2022 ОНЫ 12-Р САРЫН 5 ӨДӨР

УЛААНБААТАР

Төсвийн тусхай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тусхай

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тусхай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/10 дүгээр зүйлийн 10.5 дахь хэсэг:

"10.5.Энэ хуулийн 10.1.13-т заасан төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, өргө хэмжээг санхүүжүүлэх, хангах, тайлагнахад төслийн кодыг үндэслэн төрийн болон орон нутгийн өмчид бүртгэж, төсвийн төлөвлөлтөд тусгана.

2/281 дүгээр зүйл:

281.1.Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл болон түүнд үндэслэж боловсруулах жилийн төсвийн төлөвлөлтөд олон нийтийн оролцоог дараах байдлаар хангана. 281.1.1.төсвийн төлөвлөлтийн олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах 281.1.2.байнгын ажиглагатай санал авах цахим хуудас, шуурхай утас ажиллуулах. 281.2.Энэ хуулийн 281.1.1-д заасан хэлэлцүүлгийг санахүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны тэв байгууллага жил бүрийн 3 дугаар сард багтсан дөрөвх журмаар зохион байгуулна. 281.2.1.иргэд, иргэний нийгмийн байгууллага, энэ хуулийн 10.2-г заасан Зөвлөл, төрийн үүдгитэн байгууллага болон хэлэлцүүлгийн асуудалтай холбоотой асуудал зохиосон төсвийн өсөнхжилтэн зохиогч, түүний зөвлөх асууцлын хувьсний агентаг, төсвийн байгууллагын үндэслэл, төсвийн санхүү.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023.05.11 17:00:00 66059

УТАС-БААТАР

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

✓ Дагах

1 дүгээр зүйл. Төсвийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй.

1/10 дугаар зүйлийн 10.5 дахь хэсэг:

"10.5.Энэ хуулийн 10.1.13-т заасан төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнахад төслийн кодыг үндэслэн төрийн болон орон нутгийн өмчид бүртгэж, төсвийн төлөвлөлтөд тусгана

2/281 дүгээр зүйл:

281.1. Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл болон түүнд үндэслэж боловсруулах жилийн төсвийн төлөвлөлтөд олон нийтийн оролцоог дараах байдлаар хангана: 281.1.1 төсвийн төлөвлөлтийн олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах; 281.1.2 байнгын амиллагаатай санал авах цахим хурдас, шуурхай утас амиллуулах. 281.2.Энэ хуулийн 10.2-т заасан хэлэлцүүлгийг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага жил бүрийн 3 дугаар сард багтаан дараах журмаар агентлаг, төсвийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан, санхүү, төсвийн асуудал харуцсан холбогдох албан тушаалтныг оролцуулсан байх; 281.2.2.хэлэлцүүлгийг нийгмийн халамж, эрүүл мэнд, дэд бүтэц, байгаль орчин зэрэг салбар бүрээр явуулах; 281.2.3.хэлэлцүүлгээс гарсан эдийн засгийн үр ашгтай, нийгмийн ач холбогдол бүхий, зардал бууруулах зэрэг шинжтэй саналыг нэгтгэн эрэмбэлж, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл болон түүнд үндэслэж боловсруулах жилийн төсвийн төслийг боловсруулахад тусгах; 281.3.Энэ зүйлээр зохицуулсан харилцаа нь дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд өөрчлөлт оруулах болон төсвийн тодотголд мөн адил хамаарна."

3/32 дугаар зүйлийн 32.2.22 дахь заалт:

32.2.22.энэ хуулийн 281.2.3-т заасны дагуу хэлэлцүүлгээс гарсан саналыг дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл болон түүнд үндэслэж боловсруулах жилийн төсвийн төсөлд хэрхэн шийдвэрлэсэн талаар танилцуулгад тусгана.